

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

SVERIGE 15:—
NORGE 15:—
DANMARK 15:—

FEBRUARI 1 · 91

Ecuador är ämnet för en utställning under februari – mars 1991 i Historiska museet, Stockholm. Där visas keramik samt smycken från förhistorisk tid – guld och platina – men också mynt och sedlar ur Kungl. Myntkabinettets samlingar. Övan 10 sucres 1975 med Seb. de Benalcázar. Foto Gabriel Hildebrand, Raä.

Mynt på St Barthélemy 1784 – 1878 (6)	sid 4
SNF:s traditionella julfest	sid 8
En minnesplakett över Gustav II Adolf	sid 9
En skeppsnobel funnen på Gotland	sid 11
Karl XV:s 50 öring – sällsynt och gåtfull	sid 14
Recensioner	sid 18

AUKTION 4

2 MARS 1991 — SERGEL PLAZA HOTEL

Med ca. 275 utrop.

Vikingatida och medeltida svenska, engelska, danska och baltiska mynt;
dessutom SVENSKA och UTLÄNDSKA

MYNT - MEDALJER - SEDLAR - ORDNAR

*Icke prenumeranter erhåller enklast katalogen genom
insättning av 65:– på postgiro 498 85 88-2 (årsprenumeration 125:–)*

MYNTHUSET AUKTIONER

Riddargatan 7A, 1 tr • Box 7049, 103 86 Stockholm • Tel. 08-663 55 95

VISSTE DU ATT . . .

. . . Erik XIV lät prägla de första
reguljära svenska guldmynnten år 1568?

. . . Valören kallades ungersk gyllen
och upplagan var 5.032 exemplar
vilket motsvarar 21,2 kg guld.

Erik XIV
(1560 - 1568)

Beställ medlemsförteckning från:

SVERIGES
MYNTHANDLARES
FÖRENING

ÖSTRA STORGATAN 20
S-611 34 NYKÖPING

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

ORGAN FÖR
SVENSKA NUMISMATISKA
FÖRENINGEN

Sandhamnsgatan 50A, n.b.
115 28 Stockholm
Telefon 08-667 55 98
(tisdag - fredag kl 10.00 - 13.00)
Svensk Numismatisk Tidskrift:
Postgiro 15 00 07-3
Bankgiro 219-0502
Svenska Handelsbanken
SNT utkommer den 1
i månaderna februari - maj och
september - december
Prenumeration: helår 100:—

ANSVARIG UTGIVARE
Ian Wiséhn

REDAKTION
Hans Franzén

Monica Golabiewski Lannby
(program, föreningar,
aktuella auktioner)
Kjell Holmberg (annonsering)
Manuskriptgranskning:
Lars O. Lagerqvist
Redaktionssekreterare:
Margareta Klasén
(adress och telefon se ovan!)

ANNONSER
Bokning

Tel 0292-303 45 kvällstid o helger

Annonsspriser:

2 sidor (mittuppslag)	2 000:—
2:a omslagssidan	1 450:—
omslagets 4:e sida	1 800:—
1/1 sida (151×214 mm)	1 200:—
2/3 sida (99×214 mm)	850:—
1/2 sida (151×105 mm)	650:—
1/3 sida (47×214 mm)	450:—
1/4 sida (72×105 mm)	350:—
1/6 sida (47×105 mm)	250:—
1/12 sida (47×50 mm)	150:—

Sista materialdag:

Den 1:a i månaden
före utgivning

Heloriginal alt manus och
gärna skiss.

Sändes till SNT,
adress enl ovan.

*Annonser som ej är förenliga
med SNF:s, FIDEM:s och
AINP:s etik
kommer att avböjas*

Tryck:

Masterprint Sätteri & Tryckeri AB
ISSN 0283-071X

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN

Vårprogrammet 1991

Om ej annat anges, hålls mötena kl 18.30 på Sandhamnsgatan 50 A (Föreningens nya lokaler, tag buss nr 41 till Rökubbsgatan eller T-bana till Gärdet).

Februari	21	Elsa Lindberger berättar om en resa i Nordtyskland.
Mars	14	Kenneth Jonsson berättar om nya rön beträffande 1100-talets svenska myntning.
April	11	Visning (med ingång från <i>Narvavägen</i> i Historiska museet) av Kungl Myntkabinetets utställning av <i>Medaljkonst från Sovjetunionen</i> med en komplettering av tsarrysk medaljkonst ur egna samlingar. Tamás Sárkány visar. Lätt supé ordnas efteråt. Obligatorisk anmälan till supén till kansliet senast 10.4.
Maj	3	Årsmöte i Stockholm. Utflykt dagen efter. Närmare program meddelas senare.
April - maj		Vårauktion. Tidpunkt meddelas senare.
Juni	1	Preliminärt datum för utflykt till Adelsö-Björkö (Birka). Obs helt dagsprogram.

Julfesten

var välbesökt. Ett referat återfinns på s 8, där tävlingen också är avtryckt.

**BLI MEDLEM I SNF —
GOD SERVICE UTLOVAS.
ANMÄLNINGS-
BLANKETT
TEL 08-667 55 98
tisd - fred 10-13.**

Adressändring?

**Använd postens
adressändringsblankett,
som Du sänder till:**

Svenska
Numismatiska Föreningen
Sandhamnsgatan 50 A nb
115 28 STOCKHOLM

Rättelser

I nummer 9/10 förra året står på s 220 vänstra spalten inskriften VLRICS men det skall vara VLRICVS.

På s 242 har bilderna till fig 1 och 2 bytt plats, som säkert många upptäckt.

Red.

SNF:s kansli

har postadress:
Sandhamnsgatan 50 A nb
115 28 Stockholm.
Telefontid tisdag - fredag 10-13,
tel 08-667 55 98.
Besökstid 10.30-13.00 tisd -fred.

Semesterstängt:
midsommar-1 sept samt jul- och
nyårshelgerna.

Mera nytt

se sid 13, 15, 17.

Fig 2. Chile 1/2 doubloon (4 escudos) 1841.

Fig 3. a) Frankrike 20 francs 1830, b) England 1/2 sovereign 1835, c) England 1 sovereign 1842.

Fig 4. USA a) Double eagle (20 dollars) 1855, b) Eagle (10 dollars) 1847, c) 5 dollars 1851, d) 2 1/2 dollars 1843.

Kungl Myntkabinettet

Utställningar: Ingång Narvavägen
(hörnet Linnégatan) 2 tr, Stockholm

Specialutställningar:
"Ur dolda gömmor"

"Pengalek"
30/1 – 10/3

Ring i övrigt telefon 08-783 94 00
för information.

Museet:
Tisdag – söndag 12–17
Måndag stängt

Besöks tid: tisdag 13–16
ingång Narvavägen

Besöksadress
(efter överenskommelse om tid
per telefon): Storgatan 41

Postadress:
Box 5405, 114 84 Stockholm
Tel: 08-783 94 00

Vid denna tid (1864) var jämte doublo-
nen Förenta staternas guldmynt do-
minerande. Sedan 1850-talet hade
frekvensen av double eagles (20 dol-
lars), eagles (10 dollars) och även lä-
gre valörer ökat i kronans kassor (fig 4).

Silvermynt

1845 års PM räknar noga upp godtag-
bara silvermynt. Under punkterna
a)–c) upptas latinamerikanska, frans-
ka och brittiska mynt (fig 5). Punkt d)
är mystisk. "Engelska kolonial-shil-
lingar och 6 pence" fanns inte 1845,
om man inte räknar de forna nord-
amerikanska koloniernas lokala präg-
lingar. Dessa är dock otänkbara i sam-
manhanget. Troligen har Haasum av-
sett de brittiska sk "Anchor money".
Dessa präglades 1820 och 1822 och av
1822 års produktion sändes en stor del
av 1/4, 1/8 och 1/16 dollar till Västindi-
en. En 1/4 dollar hade samma värde
som en 1/4 spansk piaster och 1/8 dol-
lar som 1/8 piaster. I kuranta styver
var värdena följande:

1/4 "Anchor" dollar = 21 styver
1/8 "Anchor" dollar = 10 styver
1 engelsk shilling = 22 styver
1 engelsk 6 pence = 11 styver

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGENS
MEDLEMSNÅL
 kan rekvireras från kansliet!
 Pris: 20 kr + porto

GYNNA
 SNT:s
 ANNONSÖRER

a.

b.

c.

d.

e.

f.

g.

h.

Fig 5. a) Mexiko 8 reales 1825, b) Guatemala 8 reales 1826, c) Bolivia 8 sueldos 1845, d) Nueva Granada (Colombia) 1 peso 1858, e) Frankrike 5 francs 1845, f)-h) England 1 shilling 1836, 6 pence 1834, 4 pence 1836.

Fig 6. Anchor money a) 1/4 dollar 1822, b) 1/8 dollar 1822.

Fig 8. a)-c) Danske Västindien 20, 10 och 3 cents 1859.

Fig 7. a) England 1/2 crown 1836, b) Nederländerna 2 1/2 Gulden 1867.

Den lilla skillnaden i värde mellan 1/4 dollar och shillingen respektive 1/8 dollar och 6 pence kan Haasum ha bortsett ifrån (fig 6). En liknande mystifikation finns i kungliga kassans inventeringsprotokoll av den 8 januari 1862. Bland konanterna uppräknas "En så kallad Maxwells 1/8 Dollar ... Sp. S 0,12 $\frac{1}{2}$ ". På 1820-talet fanns en guvernör på St Kitts med namnet Maxwell. Han kan möjligen ha med benämningen att göra. Antagligen är det också här fråga om en 1/8 "Anchor" dollar.

Mynt upptagna under punkterna e) och f) har delvis beskrivits i avsnitt 5 i SNT 1989:8 och avsnitt 4 i SNT 1988:8. De kontramarkerade mynten som nämns i punkt f) skall behandlas i kommande avsnitt.

I 1864 års proklamation återfinns samma latinamerikanska mynt som i Haasums PM. Den engelska serien utökas med 1 crown, $\frac{1}{2}$ crown, 2 d och $\frac{1}{2}$ d. Värdet i dollar på de engelska mynten var detsamma som 1845, dvs 1 shilling = 24 cents, 1 crown var alltså = 1.20 dollar. Proklamationen tar vidare upp följande holländska mynt 2 $\frac{1}{2}$ Gulden (= 1 dollar), 1 Gulden (= 40 cents), $\frac{1}{2}$ Gulden (= 20 cents), 25 Cent (= 10 cents) och 10 Cent (= 4 cents) (fig 7). Även 20, 10, 5 och 3 cents från Danska Västindien är med. De har värdet "according to their marked value" (fig 8). Franska silvermynt är uteslutna av samma anledning som guldmynten.

Sedlar

Utän tvivel cirkulerade även sedlar på St Barthélemy. Tyvärr har jag hittills endast noterat ett fåtal belägg härpå. I protokoll den 8 januari 1862 och 14 januari 1863 från inventeringar av kronans kassa nämns två respektive en av Engelska Kolonialbanken utfärdade sedlar på 5 dollars. Protokollet den 12 januari 1870 tar upp "1 st. St. Thomas Banksedel à 5 Dr."

I samband med decimalsystemets införande inväxlades de kontramarkerade mynten. Under den fortsatta svenska tiden fram till 1878 förekom inga förändringar. Efter franska övertagandet övergick man till franskt mynt.

En minnesplakett över Gustav II Adolf

Av Josef Hackl, Berg (Tyskland W)

Under sitt uppehåll i Fürth 1632 bodde Gustav II Adolf i därvarande prästgård, där han också intog sina måltider. Han deltog dessutom i gudstjänsterna i den mitt emot liggande St Mikaelsskyrkan (fig. 1). Till 300-årsminnet uppsattes en bronstavla i kyrkan (fig. 2). Det finns dessutom en stor plakett (fig. 3), vars beskrivning blir som följer:

Höftbild av kungen halvt till höger, med utbredd krage över harnesket, fältbindel över den högra axeln och kommandostav i den högra handen. Till vänster i närheten av huvudet *1594 †1632, till höger vasaskölden (familjevapnet), vid den högra armbågen signaturen K. Mannert/1932.

Den är en förenkling av den stora minnestavlan (fig. 2), där omskriften lyder: Für Gottes Wort das Schwert ich führ, Herr Christe Dir gilts und nicht mir (I Guds namn bär jag svärdet, det gäller Dig Herre Kristus och icke mig). Till vänster på ramen en liten sköld med Vasa-vapnet över vil-

Fig. 1. Den äldsta bilden – en akvarell från ca 1610 – av S:t Mikaelsskyrkan i Fürth. Dess äldsta delar är från början av 1100-talet. Till höger med två kors på taket Heiligen-Grabkapellet, till vänster med fana på taket prästgården. Så såg det ut på Gustav II Adolfs tid.

ken inskriften: WASA, till höger en liten sköld med det fyrdelade, svenska riksvapnet. Undertill i avsnittet lyder den femradiga inskriften: Gustav

Adolf / König von Schweden der Retter des deutschen / Protestantismus im 30 jährigen Krieg / weilte in Fürth im Sommer 1632 und / besuchte wieder-

NY LITTERATUR

Kenneth Jonsson och Brita Malmer (red.), Sigtuna Papers. Omfattar de 39 föredrag om vikingatidens myntning som hölls i samband med Sigtunasymposiet 1989. Commentationes de nummis saeculorum IX-XI in Suecia repertis. Nova Series 6. 339 sid. inkl. illustrationer 350 kr plus porto.

Säljs i mynthandeln eller kan beställas direkt från Numismatiska forskningsgruppen, c/o Riksantikvarieämbetet, Box 5405, 114 84 Stockholm.

HÅKAN WESTERLUND
MYNTHANDEL

KÖPER • SÄLJER • BYTER
MYNT • SEDLAR • MEDALJER

Spec. sedlar
Betalar bra för sedlar före 1930

Vasagatan 42
111 20 STOCKHOLM
Tel 08 - 11 08 07

LUNDS MYNTHANDEL

KÖPER och SÄLJER
BYTER och VÄRDERAR

MYNT och SEDLAR
TILLBEHÖR och LITTERATUR

GRATIS LAGERLISTA
(uppgiv samlarområde)

Klostergatan 5, 222 22 LUND
Tel 046 - 14 43 69

Fig. 2. Den stora minnestavlan på sydväggen av S:t Mikael kyrkan i Fürth, av Konrad Mannert. Fürth; efter en målning av Anthonis van Dyk (1599-1641), kopparstick av Paul Pontius (1603-1658). Här är kungens höfbild vänd mot vänster, annars är den lik den i texten beskrivna plaketten (fig. 3). Signaturen K. Mannert/1932 återfinns här över vänstra skuldran. Tavlan mäter 105 x 75 cm.

holt dies Gotteshaus. (Gustav Adolf / kung av Sverige räddaren av den tyska / protestantismen under 30-åriga kriget / uppehöll sig i Fürth sommaren 1632 och / besökte upprepade gånger detta Guds hus.)

Konrad Mannert, född i Fürth 4 mars 1883, död 1 april 1944 därsammastädes, lärde sig gravöyrket och vid sidan av bedrev han studier i teckning. Efter tvåårig gesälltid studerade han figurativ modellering hos professor Heinrich Schwabe vid konstskolan i Nürnberg; han avslutade sina studier med goda betyg. För att vidareutbilda sig i medaljkonsten förlade han sin hemvist till Berlin, där han bl a arbetade i ateljén hos hovgravör Rudolf Otto.

1905 återvände Mannert hem till Fürth, där han öppnade sin konstindustriella verkstad. Via konstutställningar blev hans arbeten snart kända; i uppdrag av kunder skapade han minnestavlor, reliefer och medaljer; han ägnade sig särskilt åt porträttet. Många år var han dessutom verksam som facklärare vid yrkesskolan i Fürth.

(Översättning Maj Jarl)

AUKTIONSVERKET

STOCKHOLM

MYNTAUKTION

Den 22 - 23 mars 1991 kommer AB Stockholms Auktionsverk att försälja en betydande svensk och utländsk myntsamling samt en svensk sedelsamling och några medaljer.

Katalog kan beställas genom inbetalning av 75 kr till postgirokonto 654-4.

AB Stockholms Auktionsverk

Gallerian/T-baneplanet Kungsträdgården.

Box 16256, 103 25 Stockholm. Tel vx 08-14 24 40. Fax 08-10 28 45.

Engelbrektsgatan 7, 211 33 Malmö. Tel 040-11 20 26.

Fig. 3. Gjuten minnesplakett i brons, 270 mm × 168 mm, till 300-årsminnet av Gustav II Adolfs dödsdag. Foto författaren. Miniatur efter minnestavlan fig. 2.

En skeppsnobel funnen på Gotland

Av Monica Golabiewski Lannby

I J. O. Wedbergs klippssamling, ATA, från år 1838 finns följande för numismatiken mycket intressanta urklipp angående ett "för ej längesedan" funnet guldmunt i Östergarns socken på östra Gotland. Det är inte angivet varifrån urklippet är hämtat.

Wisby d. 9 Aug. 'För ej längesedan hittades under torfgrävning af en flicka i Östergarns socken en guldenning om 3½ dukats vikt. På ena sidan finnes prägladt ett skepp, hvarpå sitter en man, prydd med en krona, samt väpnad med svärd och sköld. Omkring läses med

förkortad orthografi: *Eduardus Dei gratia Rex Anglorum, Francorum Dominus Hibernia et Aquitania*. På andra sidan synes ett kors med 4 liljor samt 4 Lejon i fullt språng. Omskriften är: *Ingens autem transtens per medium bellorum bat*. Penningen är naturligtvis slagen under någon af Eduarderne af Norrmaniska Konungaätten i England emellan 1272 och 1377, men om omskriften skall hänföra på den första Eduard eller den 3:dje i ordningen är svårt att bestämma:

Guldmuntet kan med hjälp av denna utförliga beskrivning bestämmas till

en nobel präglad i England för Edvard III (1327-77) under hans sista period som regent, alltså efter 1369 (se North s 42).

Nobeln

Den engelska nobeln infördes år 1344 under Edvard III och var av näst intill rent guld. Sitt förnämliga namn fick den just på grund av sin mycket höga guldhalt — 23 7/8 karat. Nobeln var högmedeltidens största guldmunt med en vikt av ca 7.7 gram och en diameter på 35 mm. Den väger mer än dubbelt så mycket som dukaten. Muntet från Östergarns socken har i urklippet en viktuppgift om 3½ dukat, vilket omräknat blir 12.18 gram, vilket är en omöjlighet. Om där i stället för "dukats vikt" skall stå "grams vikt", skulle det funna muntet vara en halv nobel. Men då stämmer inte omskriften. Därför får vi utgå ifrån att viktuppgiften i urklippet är felaktig.

På nobelns åtsida framställs konungen med svärdet i höger hand och i vänster hand riksskölden — med Englands och Frankrikes vapen — stående i sitt skepp. Därav kommer namnet *skeppsnobel*, vilket också är den rätta benämningen på muntet från Östergarn. Framställningen grundar sig på den engelska sjösegern utanför Sluys över fransmännen år 1340, en händelse som inträffade bara några år före nobelns införande. Åtsidans omskrift lyder med vissa variationer: EDWARD DEI GRA REX ANGL' FRANC DnS hYB, under Edwards sista regeringsperiod även AQVIT. Nobelns fränsida visar i mitten ett mindre kors omgivet av lejon, liljor och kronor inom åtta bågar med omskriften IHC AVTEM TRANSIENS P' MEDIVM ILLORVM IBAT. (Se fig). Muntortet var London och från år 1363 Calais i Frankrike. Även valörerna halv och kvarts nobel präglades men med något annorlunda utseende.

Under konungarna Henrik IV, V och VI (1399-1461) behölls åtsidans skepp men vikten sänktes något — till 6.9 gram — och benämningen *henriksnobel* kom att användas. Från år 1464 under Edvard IV började nobeln präglas med en heraldisk (vit) ros på skeppets sida och kallas därefter *rosenobel* eller *royal* (kunglig). Som handelsmunt blev nobeln en av Englands viktigaste myntenheter under närmare trehundra år tills den upphörde år 1619.

Efterpräglingar av nobeln, men i

betydligt sämre kvalitet, gjordes framförallt i Flandern och åtsidans skepp tycks även ha inspirerat till motiv på mässingspolletter framställda i Nürnberg under 1500-talet (av Hans Krauwinkel) och ämnade att i första hand användas i Frankrike. Benämningen nobel användes av samtiden också på Danmarks första guldmynt (från 1496).

Det var för övrigt just i valören nobel, närmare bestämt 9.000 nobler, som unionsdrottningen Margareta återlöste Gotland från Tyska Orden år 1408. Det första reguljära svenska guldmyntet slogs så sent som 1568 (och kallades ungersk gyllen!). Men nobeln, liksom alla guldmynt, var internationellt gångbar valuta under flera århundraden och användes som sådan även i Sverige.

Nobel av den typ som hittades på Gotland 1838. Jordfunnet exemplar i KMK:s systematiska samling utan proveniens. Foto: Gummel Jansson, RIKf.

Fynd

Vi vet att en viss cirkulation av medeltida guldmynt förekom i vårt land åtminstone sedan 1300-talet. Men mynt i de höga valörer det då blir fråga om var mindre frekventa än lägre i silver såsom penningar och örtugar; säkert höll man också hårdare i dem. Av dessa orsaker förekommer de relativt sällan i fynden. Enstaka mynt hittas emellertid då och då, men även undagömda skatter med guldmynt från medeltiden kommer ibland i dagen. Fynd av mynt i höga valörer är, även

då det rör sig om silver, överhuvudtaget mindre vanliga i vårt land, om man undantar miljöer där folk i de högre och förmögnare klasserna vistades. De mest förekommande guldmynten i fynd är de något mindre höghaltiga sorterna florin, gyllen samt dukat. Just den engelska skeppsnobeln med dess höga och stabila guldhalt finns endast i några få fynd begränsade till landets södra delar (se förteckningen nedan) medan den senare rosenobeln, som är oftare förekommande, har påträffats så långt norrut som i Uppland, Sollentuna socken, Rotebro. Där hittades den tillsammans med en engel — inför av Edvard IV liksom rosenobeln — samt fyra andra guldmynt från 1500-talet under ett stenblock år 1922 (*SML* 4: 577). I Närke hittades tre nobler, Edvard IV, liggande tillsammans bland stenar vid plöjning år 1847 i Nasta, Ånsta socken (*SML* 5:59).

I detta sammanhang är det av betydelse att notera de fynd av guldmynt som finns registrerade från Östergarns socken på Gotland. År 1869 hembjöd till Vitterhetsakademien tre guldmynt jämte 370 gotländska och danska silvermynt till inlösen. Guldmynten var från Utrecht men de är ej daterade närmare än till medeltid. Alla mynten återställdes dessvärre till upphittaren utan närmare beskrivning med den motiveringen att "...alla dessa mynt redan funnos i den Kongl. Samlingen...". Ytterligare ett mynt hittades ett par år senare i en åker i Hallvede. Detta mynt är bestämt till en gyllen från Utrecht, daterad till mellan åren 1433–55. Det är sannolikt att det rör sig om samma fynd som det från 1869 (Thordeman 1942 nr 27 och 28). Det senare fyndet inlöstes däremot. Huruvida den något äldre engelska skeppsnobeln hittades på samma plats går naturligtvis ej att avgöra med de få uppgifter angående fyndomständigheterna som finns. Men som vi ser av bla fyndet från Rotebro ovan, och av många andra depåfynd, kan mycket väl mynt från flera århundraden förekomma i en och samma skattgömma av den enkla anledningen att de var gångbara under lång tid.

Det största fyndet i Sverige av medeltida guldmynt gjordes år 1786 på en kyrkogård i Norra Möckleby socken på Öland. Vid grävning av en grav hittades 29 gyllen samt ytterligare tio dylika som framkom några år senare

inte långt ifrån det första fyndet under omständigheter som talar för att det kan röra sig om ett och samma depåfynd. Myntens präglingstid är mycket snäv och omfattar åren ca 1420–1440/50. Fyndet har behandlats utförligt av Ulla Westermark (1987).

Fynd av Edvard III:s skeppsnobel

Gotland, Östergarns socken.

En nobel hittades under torvgrävning år 1838. Inlöstes ej.

Skåne, Bösarps socken, Bösarp.

SHM-KMK 3078.
En nobel hittades vid grävning. Inlöstes år 1863.

Skåne, Lund, Västergatan 13.

SHM-KMK 9758.
Fem nobler samt en halv nobel hittades tillsammans med fyra andra guldmynt från Flandern och två från Geldern vid grävning på en tomt. Inlöstes år 1894.

Halland, Lindbergs socken, Lindhoff.

En nobel påträffades vid grävning. Okänt år. Inlöstes ej.

Västergötland, Skara, Skolgatan 13–15. SHM-KMK III9.

En halv nobel hittades vid grävning på "f.d. Dickmanska tomten" (Wideen 1977). Inlöstes år 1844.

Östergötland, Västra Tollstads socken, Alvastra kloster.

SHM-KMK 20 748.
En nobel, Calais, 1363–69, påträffades år 1934 vid arkeologiska undersökningar. *SML* 1:157.

Totalt har sex fynd av sammanlagt nio nobler och två halvnobler för Edvard III registrerats. Sex av mynten har påträffats tillsammans som ett slutet fynd. Alla fynd utom ett gjordes på 1800-talet. Uppgifterna om fynden är hämtade ur KMK:s topografiska arkiv. Fynd av henriksnobeln och rosenobeln har ej medtagits här. Som jämförelse kan nämnas fynd av skeppsnobler i Danmark. I en kyrkogårdsmur i Morsum på ön Sild hittades år 1836 sex nobler varav fyra var präglade för Edvard III, de övriga två för Richard II (1377–99). I Svendborg hittades år 1885 vid utgrävning av en husgrund två nobler präglade för Edvard III samt 49 andra guldmynt och 3.779 silvermynt. Två ensamfunna nobler har registrerats (i Århus och Roskilde). (Jacobsen & Mørkholm 1966).

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

REGISTER 1990

ARTIKLAR OCH NOTISER	Nr	Sid.
Braunerhielm, Thom <i>Medalj över Hjalmar Lundbohm.</i>	4/5	99-100
<i>Minnespenning över H. S. Nyberg.</i>	7	156-157
<i>Medalj över Gustav Erik Pasch.</i>	8	174
<i>Medalj över Sven Wingquist. (MEDALJNYTT)</i>	9/10	231
Brommesson, Rolf <i>Om "Korrosion": (FRÅGESPALTEN)</i>	4/5	113
Carlsson, Per-Göran <i>Rekordauktionen i Zürich (& S. Serrestam & S. Törngren). (AUKTIONER)</i>	2	38-41
<i>Rekordauktionen del 2 i Zürich (& Serrestam & S. Törngren). (AUKTIONER)</i>	8	178-181
Edin, Lena <i>Ett varuprov av Abraham Salmson.</i>	8	175
Erzmann, Herbert <i>Finns det en svensk Weimar-taler för år 1631? (& H-J. Ulonska). (Översatt av Nils-Uno Fornander.)</i>	4/5	95
Fornander, Nils-Uno <i>Svensson-Stipendiet.</i>	3	56
<i>Bokstaven A.</i>	4/5	115
<i>John Ericsson-medaljen</i>	7	157
<i>Mynt i musiken.</i>	7	162
Frösell, Anders <i>Notis om SÅAB-polletter</i>	8	185-186
<i>Om "En riksdaler från drottning Christinas tid": (FRÅGESPALTEN)</i>	9/10	242
Gamby, Erik <i>Vem var Aacuneignvnde?</i>	6	131-135
Golabiewski Lannby, Monica <i>Nytt spännande fynd från regalskeppet Kronan (& K. Schoerner). (MYNTFYND)</i>	2	46
<i>"Skänklät och skillingtryck": Ny utställning på Kungliga Myntkabinettet (& K. Schoerner). (FRÅN KUNGL. MYNTKABINETTET)</i>	4/5	117
<i>Magnus Eriksson-mynt funnet i Kaliningrad. (MYNTFYND)</i>	7	162
<i>Karl Knutsson i Karlstad. Örtugsfynd år 1930.</i>	9/10	226-228
Gustafsson, Lars <i>Tal vid öppnandet av utställningen "Det europeiska arvet speglat i mynt och medaljer" i Kungliga Myntkabinettet den 13 februari 1990.</i>	4/5	97-99
Hackl, Josef <i>Bernhard av Sachsen-Weimar. (Översatt av Maj Jarl.)</i>	2	34-35
Hagström, Anders <i>Myntreform i sinom tid. (FRÅN LÄSEKRETSEN)</i>	1	18
<i>Världens största inflation i specie-mynt?</i>	7	151
<i>Om "En riksdaler från drottning Christinas tid": (FRÅGESPALTEN)</i>	9/10	242
Hallenblad, Gunnar <i>Medalj till professor Matts Dreijer för livslång forskning. Sngars Birka låg på Åland.</i>	2	42
<i>Återföreningen Sverige-Åland II: Belöningsberlock vållar cause célèbre.</i>	6	129-130
Hansson, Allan <i>Filip Härenstam 5 nov. 1891-20 juli 1990.</i>	8	183
Holmberg, Kjell <i>Antikörens 9:e auktion. (AUKTIONER)</i>	9/10	246
Hydman, Hubert <i>Galvanoplastik - framställning av löstagbara avtryck (kopior) av föremål medelst elektrolys (& E. Norgren).</i>	4/5	III
Ingman, Märten <i>Lea Ahlborn från finsk horisont. Föredrag i Åbo Numismatiska Förening den 18 november 1937. (Publicerat genom Gunnar Hallenblad.)</i>	6	130-131
Lagerqvist, Lars O <i>Léo Holmgren 1904-1989.</i>	1	10-11
<i>Konsten att göra mynt.</i>	1	13-14
<i>Brödrafolkens skilsmässa.</i>	1	15
<i>Kring världens största mynt - Kristinas 10 daler sm 1644-1645 (& I. Wiséhn).</i>	2	28-29

	Nr	Sid.
Lagerqvist, Lars O (forts.)		
<i>En karikatyr av Fritz von Dardel 1885.</i>	2	30-33
<i>Sensation - mynttillverkning i Sigtuna på 1180-talet! (MYNTFYND)</i>	2	44-45
<i>En intervju med Daniel Holmberg.</i>	3	61-63
<i>Bengt Thordeman 22.9.1893-24.3.1990.</i>	4/5	108-110
<i>Birkagrävningarna. (MYNTFYND)</i>	6	140
<i>Historiska medaljer. (AUKTIONER)</i>	7	167
<i>Sensation igen i Sigtuna! (MYNTFYND)</i>	8	172-173
<i>En okänd provprägling från år 1667 (& B. Wennström).</i>	9/10	220-222
<i>Oväntat skattfynd.</i>	9/10	228
<i>Ny förening i Tyskland.</i>	9/10	228
<i>Medaljupplagor - en komplettering från Oscar II:s regering.</i>	9/10	230-231
<i>Statsfinanser 1809.</i>	9/10	233
Lindberger, Elsa		
<i>Skatten från Cuedale. En saga i silver.</i>	4/5	96-97
Lindblom, Carl-Axel		
<i>SNF:s årsmöte i Mariehamn.</i>	7	152-154
<i>Garbo som medalj.</i>	7	157
<i>Åland i våra hjärtan. (FRÅGESPALTEN)</i>	8	182
Malmer, Mats P.		
<i>Sveriges numismatiska docentavhandlingar och myntkabinettet i Lund.</i>	6	124-128
Menzinsky, Hans		
<i>4 öre klipping i Göteborg.</i>	1	21
Mortensen, Morten Eske		
<i>Myntsamlaren Sjöcrona II. (FRÅN LÄSEKRETSEN)</i>	6	135
Nordlind, Ulf		
<i>Ny årsmötesmedalj.</i>	4/5	100
<i>Stockholmsutställningen 1897 (& I. Wiséhn).</i>	6	136-140
Norgren, Eric		
<i>Galvanoplastik - framställning av löstagbara avtryck (kopior) av föremål medelst elektrolys (& H. Hydman).</i>	4/5	111
Påhlsson, Leif		
<i>Vem har sett en ärftlig medalj? (FRÅGESPALTEN)</i>	1	15-16
<i>Vem har Carl Johans "Vasaordensmedalj"?</i>	3	65
<i>Ordenskonferens och -kalender.</i>	6	128
<i>Lars-Ingvar Jönson 1922-1990.</i>	8	183
<i>Ordensnytt från Tjeckoslovakien.</i>	9/10	223-225
Rispling, Gert		
<i>Nytt Mecka för arabiska mynt.</i>	7	148-151
Rydgren, Lars		
<i>Om "Ett plåtmynt med ompunsat årtal". (FRÅGESPALTEN)</i>	9/10	243
Rådström, Börje		
<i>Rånäs Bruks mejeripolletter.</i>	7	161
Sárkány, Tamás		
<i>Ny 1000-kronorssedel.</i>	1	8-9
<i>Nya minnesmynt. (MYNTNYTT)</i>	4/5	115
<i>Aktiebreven försvinner.</i>	6	128
<i>Strängare regler mot metallsökare. (MYNTFYND)</i>	6	140-141
<i>Nytt 10-kronorsmynt. (MYNTNYTT)</i>	8	183
<i>Siatliga museer saknar kontroll över sina samlingar.</i>	9/10	222
<i>Mot det kontantlösa samhället.</i>	9/10	240-241
Schoerner, Katarina		
<i>Nytt spännande fynd från regalskeppet Kronan (& M. Golabiewski Lannby). (MYNTFYND)</i>	2	46
<i>En fjäder i hatten för AB Strutskompaniet.</i>	3	55-56
<i>"Skänklåt och skillingtryck". Ny utställning på Kungliga Myntkabinettet (& M. Golabiewski Lannby). (FRÅN KUNGL. MYNTKABINETTET)</i>	4/5	117
<i>Notis om minnesmynt.</i>	4/5	118
<i>Ett stycke järnvägshistoria.</i>	7	158-161
Serrestam, Sonny		
<i>Modeller av tre myntpräglingsmaskiner. Deras historia och funktion.</i>	1	4-7
<i>Rekordauktionen i Zürich (& P-G. Carlsson & S. Törngren). (AUKTIONER)</i>	2	38-41
<i>Rekordauktionen del 2 i Zürich (& P-G. Carlsson & S. Törngren). (AUKTIONER)</i>	8	178-181
Sjöberg, Rolf		
<i>Torbjörn Sundquist 50 år</i>	1	16

	Nr	Sid.
Skaare, Kolbjørn <i>Den internasjonale numismatiske kommisjon, Styremøte i Rabat.</i>	7	152
Sundberg, Gunnar <i>Medaljdonation till Växjö.</i>	1	16
Sundquist, Torbjörn <i>Numismatisk frågesport vid SNF:s julfest 12 december 1989. Ordföranden har ordet.</i>	1 9/10	12-13 218
Somod, Jørgen <i>Araukanien og Patagonien. (FRÅGESPALTEN) Korrosion. (FRÅGESPALTEN)</i>	1 8	15 182
Tingström, Bertel <i>Kontrollvikter i Avesta (samt en liten räkneövning). Om "Ett plåtmynt med ompunsat årtal". (FRÅGESPALTEN)</i>	4/5 9/10	92-94 243
Törngren, Sten <i>Rekordauktionen i Zürich (& P-G. Carlsson & S. Serrestam). (AUKTIONER) Rekordauktionen del 2 i Zürich (& P-G. Carlsson & S. Serrestam). (AUKTIONER)</i>	2 8	38-41 178-181
Ulonska, Hans-Jürgen <i>Bidrag till diskussionen om ett franskt fantasimynt efter svensk förebild. (Översatt av Nils-Uno Fornander.) Finns det en svensk Weimar-taler för år 1631? (& H. Erzmänn). (Översatt av Nils-Uno Fornander.)</i>	3 4/5	52-54 95
Wennström, Bertil <i>En okänd provpräglings från år 1667 (& L. O. Lagerqvist).</i>	9/10	220-222
Westermark, Ulla <i>Nelson Bunker Hunts myntsamling säljs. (AUKTIONER)</i>	8	177-178
Wettmark, Martin <i>Att samla felpräglade mynt.</i>	4/5	102-103
Wiséhn, Eva <i>Mynt från vikingatida stormansgård. (MYNTFYND)</i>	8	173
Wiséhn, Ian <i>En märklig myntbehållare Kurirens dukater. Jacob Wendelii numismatiska kvarlätenskap. Ett mycket stort myntfynd. Vinhandlaren Nordströms försäljning till Bergslagens museum 1895. Kring världens största mynt - Kristinas 10 daler sm 1644-1645 (& L. O. Lagerqvist). Barnens daginsamlingen 1909. Glas målningar för 8-dalers plåtmynt. Myntsamlaren Sjöcrona. Polletter för lumpinsamling. Hur den kinesiske soldaten fick sin sold. Inflationsbilder. Carl Larsson och Hans Gabrielle - ett skämtsamt "medaljförslag". Kungastaty gjuten hos Kungl. Myntet. Guldmynt av glas. Historien om ett myntfynd. Danska ängbageriets brödpolletter. Hamnarbetarnas kvartalsmärken. Medalj hörande till Djursholms Idrottsklubb. En myntannons från år 1823. Det numismatiska biblioteket i Ridderstolpeska huset. Stockholmsutställningen 1897 (& U. Nordlind). Export av silvermynt. Klocka i mynt. Två märkliga myntfynd från Norrbottens län. En anteckning ur konung Gustav I:s historia. Gustav III på besök. Polletter från Industriutställningen 1866. Myntförfalskning i Ulricehamn 1845. En myntannons från 1798. Prosten Lanaerus samlingar. Milles förslag till Publicistklubbens märke. En förtjänstmedalj från Sofia Albertina. Tidiga svenska golfmedaljer. Med slagruta i Vadstena. En hjältes snusdosa. Silver i skorsten. Den Dahlgrenska knappsamlingen.</i>	1 1 1 1 1 2 2 2 2 3 3 3 4/5 4/5 4/5 4/5 4/5 4/5 6 6 6 6 6 7 7 7 8 9/10 9/10 9/10 9/10 9/10 9/10 9/10 9/10 9/10 9/10 9/10	9 11 17-18 18 23 28-29 33 33 41 57-59 59-60 63-64 101 110 111 113 116 117 117 131 136 136-140 143 143 151 152 154 176 222 222 228 229 229 232-233 234 234 237 237

	Nr	Sid.
Wiséhn, Ian (forts.)		
<i>Något om intresset för arabiska mynt.</i>	9/10	237-238
<i>Elefanten i stövlar.</i>	9/10	238-239
<i>En skatt från franska revolutionens dagar.</i>	9/10	240
<i>Barntidningen Linneas medalj.</i>	9/10	241
<i>Lea Ahlborns gåva till Helsingfors slöjdskola.</i>	9/10	245

RECENSIONER

Andersson, Per: <i>Heraldiska vapen i Sverige.</i> (Casimir Sparre Lindhe)	1	21
Berch, C. R.: <i>Tal, om Svenska myntets Alder.</i> Faksimiltryck av Numismatiska Litteratursällskapet i Göteborg 1989. (Nils-Uno Fornander)	1	19
Berger, Frank: <i>Die Münzen der Römischen Republik im Kestner-Museum, Hannover.</i> (Harald Nilsson)	1	20
Borgmästare Gustaf Dahl 100 år. Red. Hans Krook & Curt Ohlsson. (Elsa Lindberger)	9/10	235-236
Carlos III y la casa de la moneda. Utgiven av Ministerio de Economia y Hacienda. (Ian Wiséhn)	7	163
Die Wiedertäufer in Münster. Mit Anhang: Münzen und Medaillen auf die Wiedertäufer in Münster. Ny upplaga 1986. (Nils-Uno Fornander)	7	165
Eimer, Christopher: <i>An introduction to commemorative medals.</i> (Nils-Uno Fornander)	2	43
"Eugenius in nummis". Kriegs- und Friedenstaten des Prinzen Eugen in der Medaille. Utställningskatalog. (Nils-Uno Fornander)	4/5	107
Ferm, Olle: <i>De högadliga godsens i Sverige vid 1500-talets mitt - geografisk uppbyggnad, räntestruktur, godsdrift och hushållning.</i> (Nils-Uno Fornander)	9/10	236
Flensmarck, Tor: <i>Skånska mynt och deras mästare.</i> (Nils-Uno Fornander)	1	20-21
Gahrn, Lars: <i>Sveariket i källor och historieskrivning.</i> (Erik Gamby)	1	19
Geldgeschichtliche Nachrichten. Utgiven av Gesellschaft für Internationale Geldgeschichte (Lars O. Lagerqvist)	9/10	236
Gotlandia Irredenta. Festschrift für Gunnar Svahnström zu seinem 75. Geburtstag. (Lars O. Lagerqvist)	9/10	236-237
Gotländskt Arkiv 1989. (Nils-Uno Fornander)	2	43
Jönson, Lars-Ingvar & Lagerqvist Lars O.: <i>Erik XIV:s mynt med "Göteborgsmotiv".</i> (Nils-Uno Fornander)	4/5	107
Jönson, Lars-Ingvar: <i>Erik XIV:s överarmsskada med fraktur och röntgentäta fragment. Del I-III.</i> (Nils-Uno Fornander)	4/5	107
Jönson, Lars-Ingvar: <i>Mynten med Ålvsborg - Erik XIV:s 3 och 1 1/2 mark 1562 - Tecknaren och spegelvändningen.</i> (Nils-Uno Fornander)	4/5	107
Köllnig, Karl: <i>Astronomen auf Münzen und Medaillen.</i> (Nils-Uno Fornander)	2	43
Kommittén för Sigtunaforskning: <i>Avstamp - för en ny Sigtunaforskning. 18 forskare om Sigtuna.</i> Rapport från heldagsseminarium kring Sigtuna forskning den 26 november 1987. (Nils-Uno Fornander)	1	19-20
Lagerqvist, Lars O. Se Jönson, Lars-Ingvar.		
MalMBERG, Matti: <i>Sylloge Numismatum Academicorum. Helsingin yliopistoon liityvät henkilömitalit.</i> Katalog. (Lars O. Lagerqvist)	9/10	236
Nationalmuseets Arbejdsmark 1989. (Nils-Uno Fornander)	7	165
Niggel, Paul: <i>Musiker Medaillen II.</i> (Nils-Uno Fornander)	2	43
Posselt, Gert: <i>Danske provemanter præget på Den Kongelige Mønt 1983-1989.</i> (Nils-Uno Fornander)	1	21
Påhlsson, Leif: <i>Danska innehavare av medaljen "Illis Quorum Meruere Labores".</i> Ordenshistorisk Tidskrift. (Lars O. Lagerqvist)	9/10	236
Roslund, Mats: <i>Kulturkontakter i Österled - varuutbyte, hantverkare, giftermål.</i> (Nils-Uno Fornander)	9/10	236
Schoerner, Katarina: <i>Bruket av polletter vid Kungliga Skeppsvarvet i Karlskrona.</i> (Nils-Uno Fornander)	7	165
Sear, David: <i>Collecting Greek Coins.</i> (Nils-Uno Fornander)	4/5	107
Talvio, Tuukka: <i>Rahan Vuoksi - Suomen Numismaattinen Yhdistys 1914-1989.</i> Minnesskrift till 75-årsfirandet av Numismatiska Föreningens i Finland grundande. (Nils-Uno Fornander)	2	43
Talvio, Tuukka: <i>Ars Universitaria 1640-1990. Medaljer ur Helsingfors universitets samlingar.</i> Utställningskatalog. (Lars O. Lagerqvist)	7	165
The Medal. No. 16. (Nils-Uno Fornander)	7	165
Ur berg i börs - en utställning om bergsbruk och mynt. Kungl. Myntkabinetet och Tekniska Museet. Katalog. (Nils-Uno Fornander)	2	43
Weber, Ingrid S.: <i>Planetenfeste August des Starcken zur Hochzeit des Kronprinzen 1719. Illustriert durch die Medaillen von Oluf Wif.</i> (Nils-Uno Fornander)	8	186
Wiséhn, Eva: <i>Sveriges Mynthistoria. Landskapsinventeringen. 4. Myntfynd från Uppland.</i> (Torun Zachrisson)	7	164-165
World Archaeology. Vol. 20, No. 2, 1988. (Nils-Uno Fornander)	7	163

Referenser

Jacobsen, A. & Morkholm, O.: Danske guldmøntfund fra middelalderen. *Aarbøger for Nordisk Oldkyndighed og Historie*. 1966. S. 71-101.

Lagerqvist, L.O.: Ett tyskt guldmünt från Växjö domkyrka. Från myntkabinettet i Växjö. *Kronobergsboken* 1987. S. 49-56.

North, J.J.: *English Hammered Coinage*. Vol. 2. London 1960.

Rasmusson, N.L.: Guld i Norden under senmedeltiden. Bakgrund och konturer. *Proxima Thule. Sverige och Europa under forntid och medeltid*. S. 167-83.

SML = *Sveriges Mynthistoria Landskapsinventeringen*.

1. Myntfynd från Östergötland. Malmer B. & Wiséhn I. Göteborg 1982.
4. Myntfynd från Uppland. Wiséhn E. Stockholm 1989.
5. Myntfynd från Närke. Golabiewski Lannby M. Stockholm 1990.

Thordeman, B.: Gotländska skattfynd från medeltid och nyare tid. *Gotländskt arkiv* 1942. S. 128-46.

Westermarck, U.: Den Vita Rosens guld i Gagnås — ett nyfunnet Habo-

mynt. *Västergötlands förminnesförenings tidskrift* 1979-80. S. 298-99.

Westermarck, U.: Ett öländskt guldmüntfynd från 1786, beskrivet av Jacob von Engeström. *NNUM* 7/1987. S. 154-61.

Wideen, H.: Gammalt guld i Skara. *Ett och annat från den gamla staden Skara*, 1976-1977. Skara 1977.

Guldmedalj till orgeltrampare

År 1848, det europeiska revolutionsåret kunde man i Post och Inrikes tidningar läsa om en belönad trotjänare. Kyrkvaktmästaren vid Slotskapellet J. E. Norström hade i 30 år tjänstgjort vid kapellet, först såsom orgeltrampare och sedan som "Kyrkovaktare," och "dervid ådagalagt pålitlighet och ordentlighet i sina skyldigheters fullgörande samt ett redligt och anständigt uppförande." På grund av dessa förtjänster beslutade Kungl Maj:t att tilldela Norström en guldmedalj av 5:te storleken, med kungens bröstbild på åtsidan och på fransidan följande inskrift: *Af Konung Oscar I till J. E. Norström för 30 års trogen tjänst vid K. Slots-kapellet.*

IW

Ny utställning på Kungl. Myntkabinettet

Mynt, sedlar, medaljer, skatter, ekonomi och sparande är företeelser som finns i barnens värld lika väl som i vuxenvärlden. Detta förhållande vill Kungl. Myntkabinettet framhålla med sin nya utställning "Pengalek". Utställningen vänder sig till både barn och vuxna och visas i Kungl. Myntkabinettets medaljsal under tiden 30 januari - 10 mars 1991.

Kommande kongress (3)

Jfr nr 4-5/1988: 133 och 6/1990: 128. - XIV. internationella vexillologikongressen (flagg-) äger rum i Barcelona, Kataloniens huvudstad (och 1992 års sommarolympiad-stad), den 30 juni - 5 juli 1991. Vård blir l'Associació Catalana de Vexillogia, c/o Sra. Anna M. Galan. C/Mineria, 17. 3r. 9a., E-08038 Barcelona, Spanien. tel. (93) 332.38.98. fax (93) 580.24.95.

L. P-n

KÖPER • SÄLJER VÄRDERAR AUKTIONERAR

Antikören
Stureplatsen 1
S-411 39 Göteborg
☎ 031-183960

Foto: G. Jansson

Svenska Numismatiska Föreningens årsmötesjetonger

1976 E. Lindberg, 31 mm, 17 g	110:--
1977 G W v Francken, 31 mm, 20 g	110:--
1978 E. Ziervogel, 39 mm, 45 g	200:--
1979 C. XVI. Gustaf, 39 mm, 38 g	350:--
1985 T. Lindgren, 31 mm, 15 g	110:--
1986 T. G Appelgren, 31 mm, 15 g	110:--
1987 E. Arcen, 31 mm, 15 g	130:--
1988 R. Norström, 31 mm, 15 g	130:--
1990 H. E. Antell, 31 mm, 15 g	Slutsåld

Samtliga av silver.

Beställes från kansliet, tel. 08-667 55 98

Karl XV:s 50-öring – sällsynt och gåtfull

Av Gunnar Sundberg

Åt- och fränsida av Karl XV:s 50-öring 1862. Foto: Bertil Olsson, Smålands museum.

I dagarna har myntkabinettet i Smålands museum haft glädjen att som donation få mottaga 50 öre 1862, Karl XV:s enda prägling av denna valör. Donator vill vara anonym. Myntet är en stor raritet – ganska säkert är det som typmynt i silver det mest sällsynta i Sverige under 1800- och 1900-talen. Några officiella uppgifter om antalet präglade exemplar finns inte att få, vilket fö dock gäller samma års präglingar av flera andra nominaler: 2 och 1 riksdaler riksmynt liksom 25 och 10 öre. Men sistnämnda nominaler finns också med andra årtal, varför ifråga om 1862 års rara silvermynt samlaren mest torde värdesätta 50-öringen.

Om 50-öringen 1862 är intressant genom sin sällsynthet, så är den också gåtfull vad gäller anledningen till dess tillkomst. Enligt 1855 års myntordning blev huvudmyntet riksdaler riksmynt (motsvarande den tidigare 1/4 riksdaler specie och den senare kronan – efter 1873). Från 1855 skulle sex silvernominaler präglas, 4, 2, 1 riksdaler riksmynt och 50, 25, 10 öre. Men 50-öringen präglades endast 1857 och i ett fåtal exemplar 1862. (Vi har i Sverige blott dessa två femtioöringar med kungaporträtt.) Har anledningen möjligen varit den, att denna nominal varit en mellanvalör som man egentligen inte hade stort behov av? Dagliga affärer klarades kanske med 25- och 10-ören – och naturligtvis bronsmynten, 5, 2, 1, 1/2 öre – det är värt att komma ihåg att köpvärdet hos de lägre nominalerna var mångfaldigt större än nu; 1/2-öret hade helt visst större köpkraft än vår nuvarande lägsta valör, 10-öringen, fö nu dömd att också den försvinna. En sådan

femtioöringens roll som valör kan nog stödjas av att också dess närmaste motsvarighet före 1855, nämligen 1/8 riksdaler specie, var ett sällsynt mynt: under Oscar I:s regering präglat endast 1852, då fö i ganska liten upplaga, och dessförinnan hade 1/8 riksdaler specie inte slagits sedan 1837. 50 öre på 1850- 60-talen – och fö långt senare – har nog i viss mån haft karaktären av kapitalmynt. Nämnas kan t ex, att ett vanligt dagsarvode i jordbruk och industri på 1860-70-talen sattes till 1:50 riksdaler riksmynt (krona).

Varför slogs då ändå en liten upplaga 50 öre 1862? Något säkert svar torde inte gå att få, men den nu för länge sedan bortgångne chefen för Kungliga myntkabinettet, fil. dr Nils Ludvig Rasmusson, uppgav en gång, att han för sin del trodde, att de sällsynta silvernominalerna med årtalet 1862 hade samband med världsutställningen i London detta år, där man ville exponera en fullständig svensk myntserie med aktuellt år, varför man präglat ett fåtal exemplar 2 riksdaler riksmynt – 10 öre. Förklaringen förefaller trovärdig, men då kvarstår frågan, varför man annars tydligen detta år inte alls tänkt att prägla sistnämnda valörer.

Antalet 50-ören 1862 torde som sagt vara omöjligt att fastställa. Nyligen har fö konstaterats att det, trots den ringa upplagan, finns två varianter av fränsidan: slutet resp. öppet E i ÖRE – se Hamrin – Hyllengren: Svensk myntföreteckning, del 1, Stockholm 1988, s 124. Anledningen till två varianter torde vara, att stampen i fråga spruckit innan dess kapacitet till fullo utnyttjats, varför en ny fått tillverkas. En osäker tradition uppger, att

50-öret 1862 tillverkats i endast ca 30 exemplar, vilket möjligen kan vara riktigt. De sista trettio årens auktionskataloger i Sverige uppvisar ca 20 försäljningar, men samma mynt kan ha sålts vid flera tillfällen, och även utanför auktioner kan naturligtvis myntet i fråga förekomma, i handel eller privata byten eller i gamla samlingar.

Mot uppgiften om endast ett 30-tal slagna mynt står emellertid den folkliga tradition, som uppger, att Karl XV vid besök på regementen runt om i landet eller t ex på sitt älskade skånska slott Bäckaskog i uniformsfickan gärna hade några 50-öringar med sin bild på för att spontant dela ut som belöning. Uppgiften förefaller inte helt osannolik, men då bör väl upplagan varit större? Karl XV var vår kanske populäraste monark genom tiderna. Det sägs, att han kallades "Kron-Kalle" eller "Kalle på fyrkanten" (d v s Stockholms slott) och t o m själv använde dessa smeknamn bland förtrogna vänner. Bland sina indelta soldater var han med sin folklighet särskilt populär. Ett vackert mynt med kungens bild, fö graverat av den skickliga Lea Ahlborn, emottogs säkerligen med förtjusning, och trots dess köpvärde har nog de flesta mynt sparats som minnen: de allra flesta av nu bevarade exemplar är liksom det nu i Växjö donerade av mycket hög kvalitet – de har ej gått i handel. En uppgift är fö att mynten vid utlandet skulle legat i etuier. Finns i så fall något etui bevarat? Är traditionen om 50-öringarna i kungafickan riktig, kanske en annan uppgift om upplagens storlek är möjlig: den skulle uppgå till 600 ex. Eller skall man kanske gissa på en upplaga på mellan 30 och 600, fastän sistnämnda siffra inte förefaller trovärdig.

50-öre 1862 har aldrig funnits i Wexiö gymnasii myntkabinett, vilket trots myntens sällsynthet är remarkabelt. T ex lektor S. E. Melander, kabinettets ambitiösa föreståndare under åren 1881–1907, fö också generös donator, borde, tycker man, haft goda chanser att införliva detta mynt med samlingarna. Var verkligen myntet redan på hans tid dyrt och svåråtkomligt, eller kände han rent av inte till det? Även om han uppfattat det som någon sorts belöningsmedalj så borde

han skaffat det. Hur som helst, desto tacknämligare är den donation som nu ägt rum.

Någon tidigare undersökning om Karl XV:s 50-öre har jag inte kunnat finna. Vad som här nedtecknats är inget annat än enkla reflektioner kring myntet i fråga. Det vore intressant, om andra kunde komplettera med flera uppgifter, t ex fler folkliga traditioner, angivande i minnesanteckningar eller brev om myntet och/eller ge andra synpunkter. Meddela i så fall gärna till SNT:s redaktion eller

Gunnar Sundberg.

Tillägg:

Sedan ovanstående nedskrevs, har jag blivit uppmärksam på att i Coinlex Myntlexikon 1976 (och väl i andra årgångar) förekommer en uppgift om att 50 öre 1862 skulle ha präglats i 2.319 ex. Det vanliga är annars att katalogutgivare anger upplagan som okänd eller helt utelämnar uppgift. Att få siffran i Coinlex verifierad eller att få uppgift om varifrån den härstammar har åtminstone hittills icke varit mig möjligt. Coinlex utkommer icke längre; utgivare var annars Lembit Förlags AB i Huddinge, och författaren, Olof Andersien, är icke längre i livet. Siffran 2.319 måste åtminstone tills vidare anses mycket osäker och förefaller med hänsyn till myntets sällsynthet åtskilligt för hög.

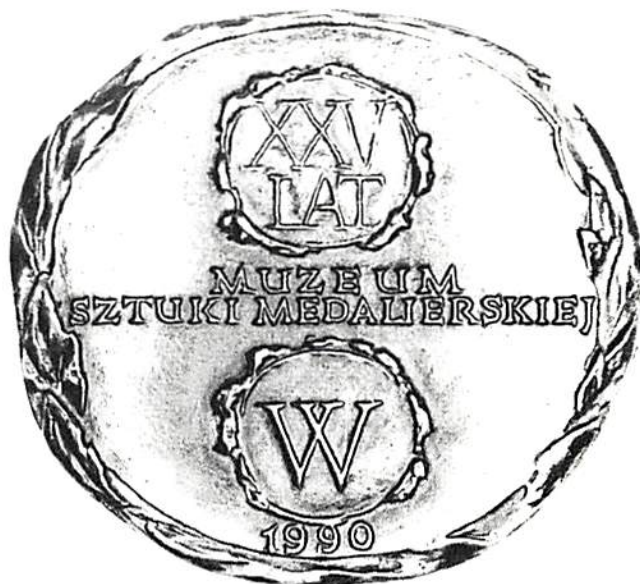
Gunnar Sundberg

Medaljmuséet i Wrocław

eller på polska Muzeum Sztuki Medalierskiej har 1990 firat sitt silverjubileum, d v s 25 år. Det grundades 1965 av Dr Adam Więcek, en eldsjäl och känd numismatisk författare, bla till arbetet om den store 1600-talsgravören Sebastian Dattler, verksam en längre tid i Gdańsk (Danzig). Więcek gick i pension 1988.

Jubileet firades i december 1990. I samband med detta utgavs en gjuten medalj av Jerzy Nowakowski; den mäter 90 mm. Museet ger mer eller mindre regelbundet ut medaljer samt säljer också annan modern medaljkonst – samt litteratur – i sin museibutik. Den nuvarande museidirektören heter Zdzisław Olszanowski. Museets adress är ul. Kiebasnicza 5, PL 50-108 WROCLAW, Polen.

LLI

Det polska medaljmuseets 25-årsjubileum 1965-1990 firades bla med denna gjutna bronsmedalj (här förminskad från 90 mm). Foto: Museet i Wrocław.

Många rariteter på Stockholms Auktionsverks vårauktion

Fredagen den 22 mars och lördagen den 23 mars kommer Stockholms Auktionsverk att försälja en betydande svensk och utländsk myntsamling samt en svensk sedelsamling. Första dagen kommer det att

säljas svenska mynt och mynt från de svenska besittningarna. Andra dagen kommer sedelsamlingen och de utländska mynten samt ett mindre antal medaljer att försäljas. Det är omöjligt att här räkna upp alla sällsynta och "rara" mynt och sedlar som kommer att säljas på denna auktion. Så mycket kan man säga att här bjuds på ett enastående tillfälle för alla samlare att kunna komplettera sina samlingar. Guld-

Åtsida till 10 scudi 1641 Savoyen.
Foto: Auktionsverket.

myntsamlarna får en möjlighet att bjuda på guldmynt från Gustav II Adolf. Smäländsdukater, Daladukater samt en nästan komplett serie Bernadotte-guld. Samlare av kastmynt får här en möjlighet att köpa flera mycket ovanliga mynt. bl.a. Karl IX $\frac{1}{2}$ rdr 1607 till kroningen. Gustav III:s kastmynt till prins Karl Gustavs födelse 1782. Karl XIII:s kastmynt till kroningen – ett avslag i guld med bäranordning – samt det mycket ovanliga kastmyntet till hans begravning 1818 med kronorna på globen. Även samlare av mer moderna mynt får en möjlighet utöver det vanliga. Vad sägs om 2-kronorna 1876 med brett årtal och stort respektive litet EB i hög kvalitet. 2 kronor 1878 med OCH. 50 öre 1877 i spegelglans m fl. Även Gustav V:s mynt i hög kvalitet finns med. För samlare av utländska mynt finns ett rikhaltigt urval av mynt från Danmark, Norge, Tyskland, Nederländerna, Österrike, Ryssland, Spanien, Italien m fl. En verklig raritet är ett italienskt guldmynt från Huset Savoyen, Carlo Emanuele II och hans mor Maria Christina, en 10 scudi från 1641 (se foto).

Här kommer ytterligare ett antal av de svenska mynten och sedlarna att nämnas. Bland medeltidsmynten finns det mynt från Olof Skötkonung (3 st., bl a. ett ex. på fyrkantplätt), Anund Jakob, Knut den store, Knut Eriksson, Erik Knutsson, "Interregnum", Hans, för att nämna några. Bland mynten från Gustav Vasa kan vi nämna Stockholm, $\frac{1}{2}$ daler 1534, 1537, $\frac{1}{4}$ daler 1534; Svartsjö, daler 1546; Åbo, mark 1556; Erik XIV, 2 daler u.år, 2 öre 1568 unikum! Hertigarna Johan och Karl är representerade med tre st. klippingar 4, 2, 1 mark 1568, Johan III av 2 mark 1590 samt en hybrid, 1 örtug u.år., unikum!; Vadstena, 2 daler u.år. Vidare hertig Karl av Södermanland, Nyköping, mark 1587; Stockholm, daler 1593. Gustav II Adolf, 10 mark 1626 (guldklipping), Säter, 1 öre 1629 (provmynt); Kristina, 2 riksdaler 1645. 1 $\frac{1}{2}$ riksdaler eller 8 mark 1649, 4 mark 1647 koppar (provmynt); Karl X Gustav, 2 st. riksdalrar 1654 med och utan stjärna; Karl XI, dukater från åren 1676, 1685, 1691, 2 $\frac{1}{2}$ öre KM 1661; Fredrik I,

2 riksdaler 1727, $\frac{1}{2}$ riksdaler 1723 "Krellmynt"; Adolf Fredrik, dukat 1753, Ädelfors. Även några sällsynta plåtmynt finns med, bl.a. 2 st. 1 DSM 1715, Stockholm, samt 1 DSM 1748, Ljusnedal. Bland sedlarna kan nämnas 2 st. Palmstruchsedlar 100 daler SM 1666, 25 daler SM 1666. Dessutom finns en imponerande samling av privatbanksedlar.

Den rikt illustrerade katalogen, som utarbetats av fru Madeleine Greijer och Ulf Nordlinds Mynthandel AB, kan beställas från Stockholms Auktionsverk, Box 16256, 103 25 Stockholm.

Olle Holden

Efemära samlarobjekt

Av Gunnar Hallenblad

Den som samlar tex. leksaker beklagar idag den stora bristen på material från 1950-talet och framåt. Plastens intåg gjorde att priserna sjönk så radikalt, att när leksakerna gick sönder eller barnen växte ifrån dem, så kastades de helt enkelt bort.

Liknande förhållanden finns på flera olika samlarområden, även inom numismatiken. Här skall beskrivas ett sådant fall, som förtjänar att räddas från glömskan.

Bensinbolaget Shell genomförde i Sverige och Finland från december 1969 och fram till maj 1970 en försäljningskampanj, där ett av inslagen var, att för varje femtonde litern bensin, som kunderna tankade, så erhöles en samlarmedalj i ett förseglat konvolut. Det fanns på bensinstationerna en samlarmapp att köpa, och i denna fanns det en bestämd plats för var och en av medaljerna, som sammanlagt uppgick till tjugo stycken. Det gällde naturligtvis sedan att genom att tanka ofta och genom att byta dubbletter få en komplett samling.

Kampanjer av det här slaget hade Shell genomfört i andra länder tidigare, bl.a. i USA, Frankrike och Tyskland året innan. I Tyskland hade man fotbollsspelare på samlarmedaljerna, men i Sverige och Finland valde man motiv från människans eviga längtan att erövra rymden. Kampanjen hade namnet *ÅVENTYRET RYMDEN* och motiven på medaljerna började med ICARUS & DAEDALUS och vandrade sedan successivt fram via tex. ETIENNE & JOSEPH MONTGOLFIER, LOUIS BLERIoT och CHARLES LINDBERGH fram till den amerikanska rymdfarkosten APOLLO II, som just år 1969 hade landsatt den första människan på månen.

Den här kampanjen hade en mycket stor omfattning, och man kan läsa i nummer 12/1969 av Shells interna tidning "Shell Världen," att det redan under den första veckan såldes inte mindre än 150.000 samlarmappar på bensinstationerna, och enbart för att få dessa fyllda åtgick det tre miljoner medaljer. Fram till kampanjperiodens slut i maj 1970 hade man slagit så många medaljer, att de tillsammans skulle ha fyllt sex järnvägsagnar!

Bilisternas samlarintresse var väl emellertid ganska kortvarigt och kanske att jämföra med den period i skolan, då vi väl alla lidelsefullt men kortvarigt samlat frimärken, bokmärken, biobiljetter, idrottsstjärnor eller filmidoler. När Shells kampanj blåstes av, så föll medaljerna i glömska. De flesta har väl kastats bort, och idag hör man knappast talas om någon, som har en komplett samling. "Lätt fångat – lätt förgånget" är tyvärr det öde, som oftast drabbar efemära samlarobjekt.

De 20 medaljerna, som var slagna i gulmetall, hade en diameter av 26 mm. Bilden visar tre av dem, nämligen LEONARDO DA VINCI 1452-1519, SIKORSKY VS-300 1939 och SPUTNIK 1 1957.

MYNTNYTT

Drottning Margrethe II av Danmark 50 år

Minnesmyntet i silver och brons

Med anledning av den danska drottningens bemarkelsedag den 16 april 1990 utgavs förra året ett 200-kronorsmynt i silver (halt 80/100) i Danmark. Upplagen är 133.000. Endast fyra exemplar gjordes i guld varav två överlämnades till drottningen själv, ett förvaras i det danska myntverket och det fjärde exemplaret tillfördes Den kongelige Mont- og Medaillesamlingen i Köpenhamn.

Myntet är ett mycket lyckat resultat av en satsning i nytänkande initierad såväl av myntgravören som av den konstnärliga drottningen själv. Man har velat behålla traditionen med ett porträtt av regenten på myntets åtsida men verkligen lyckats presentera det på ett nytt och mera personligt sätt än vad som hittills varit vanligt. Regentens symbol, kronan, återfinns här istället på fränsidan tillsammans med drottningens egen favoritblomma, vilket kan sägas utgöra ett annorlunda grepp inom myntframställningens område. Hela utförandet av minnesmyntets båda sidor genomstrålas på detta sätt av en sann och varm hyllning av den populära drottningen. Stilen är ren och vacker, drottningen är rak och stolt och bär upp hatten med en uppenbar självmedvetenhet. Se bilden.

Silvermyntet väger 31,1 gram och har en diameter om 38,0 mm. Randen är slät. Åtsidan visar drottningen i höger profil iförd vidbrättad hatt samt relativt enkel blus/klänning med krage. Håret är uppsatt och hon bär örhängen. Omskriften lyder MARG-

RETHE 2 ♥ DANMARKS DRONNING. Strax ovanför drottningens högra skuldra ser vi gravören Jan Petersens myntmärke i form av en räv, som han har valt att använda istället för sina initialer. Den öppna ramen symboliserar, enligt Petersen själv, "at man altid kan slippe ud og heller ikke holdes fast." Ovan räven är också myntdirektörens, Laust Grove, initialer. Hjärtat i omskriften är det danska myntortsmärket (Köpenhamn). På fränsidan syns en något stiliserad krona över en margueritblomma. Nedan 200 KRONER, i mitten till vänster 1940 och till höger 1990.

Minnesmyntet har även gjorts i en lägre och mera gångbar valör, 20 kronor, i aluminiumbrons (samma metall som i den nya allmänna danska 20-kronan). Vikten är 9,3 gram och diametern 27,0 mm. Randen är räfflad. Motiven på de båda sidorna är som på 200-kronorsmyntet men givetvis 20 KRONER. Upplagen är 1.000.000.

Överskottet av utgivningen av minnesmyntet är ämnat att gå till allmännyttiga ändamål. På grund av den höga produktionskostnaden gav 200-kronorsmyntet emellertid inget överskott, medan 20-kronan har givit en vinst på hela 19 miljoner danska kronor. Halften av pengarna ingår i en fond som administreras av drottning Margrethe. Den andra halften delas ut genom Industriministerens försorg.

Medaljören Jan Petersen (född 1945) anställdes på Den Kongelige Mont år 1985. Han har tidigare gjort bl.a. Stavsbandsjubileumsmedaljen 1988 samt Christian IV-medaljen år 1989.

Fakta om mynten har hämtats i *Numismatisk rapport* nr 1/1990 s 5-7 samt i *Montsamleren* nr 2/1990 s 9-10. MGL

Nytt "lokaltmynt" för S:t Barthélemy

Ett på S:t Barthélemy och i Sverige växlingsbart guldmynt (ett privat dylikt, bör sägas) har utgivits per 14 december 1990 i en mycket begränsad upplaga – bara 100 ex. Det väger 30 g och är slaget med 35 mm diameter i 18 k Bolidenguld (det klarar inte Myntverket för *sina* guldmynt!). Åtsidan visar kronan från de gamla kontramarkeringarna, nedtill valören 5000 RIKSDALER • 1990 och inskriften upptill längs kanten SAINT BARTHÉLEMY • SVE-RIGE, varunder 1784-1878. På fränsidan står runt öns med borgkrona krönta vapen, hållet av två sjöhästar, nederst längs kanten 5000 FRANCS • 1990, överst medsols SAINT BARTHÉLEMY • ANTILLES FRANCAISES. Vem som graverat (eller modellerat) myntet och var det präglats har inte uppgivits. Enligt vänligt meddelande per telefon har Scanderaft i Malmö stätt för präglingen och konstnär är Madame M. Louise, Paris. Anmärkas bör, att "franc" och "riksdaler" aldrig varit likvärdiga. Inte ens om man väljer rdr rgs eller rdr rmt går det. 1 franc var, om jag minns rätt, värd ca 70 öre rmt.

När SNT utkommer torde upplagan – som främst reserveras för medlemmar –

Reprofoto: Fritz Engström, KMK. Årtalet på provavslaget skall ha ändrats till 1990 på det färdiga myntet.

vara slutsåld. Intresserade kan vända sig till Stiftelsen S:t Barthélemy – Sverige, Box 2041, 231 02 Trelleborg, tel 0410-421 33.

Man undrar, vad denna verksamhet – inräknat de förra "mynten" – kan ha inbringat för S:t Bart-sällskapets stiftelse (som skall bekosta en byggnad i Gustavia).

LLI

Nordisk Numismatisk Årsskrift

utkommer äntligen – efter en lång paus – med dubbelårgången 1983-84, tryckt i Finland och slutredigerad av Pekka Sarvas, Nationalmuseets Myntkabinett i Helsingfors, samt Ulla Westermark och Monica Golabiewski i Stockholm. Den utges numera som bekant inte av Nordisk Numismatisk Union utan av en kommitté med representanter från de nordiska statliga myntkabinetterna.

Årgången omfattar 231 sidor och distribueras från Den Kgl. Mont- og Medaillesamling, Nationalmuseet, DK-1220 Köpenhamn K. Uppsatserna är på engelska och svenska med sammanfattningar på nordiskt språk (danska, norska eller svenska). Årsskriften kan, vad gäller Sverige, beställas från SNF:s kansli (se redaktionsrutan för telefon, adress och öppettider). Priset är beräknat till 200 Dkr + moms + sedvanligt porto.

Red.

RECENSIONER

Society and trade in the Baltic during the Viking Age. Acta Visbyensia VII. Udval-la 1985. 304 s. ISSN 0065-1702.

Acta Visbyensia är en mycket kunskapsrik serie, som ges ut av Gotlands Fornsal. Den presenterar de föredrag, som hålls vid olika symposier i Visby om ämnen som berör Östersjö-området. De har ett fånglande grepp på dem och symposiernas resultat är förtjänta av större uppmärksamhet inom numismatiska kretsar än nu är fallet. Acta Visbyensia VII avser 1983 års symposium med 24 bidrag kring rubriken "ämne".

Föredragens rad inleds med ett långt bidrag av *Detlev Ellmers* från Deutsches Schiffahrtsmuseum i Bremerhaven om *Die Bedeutung der Friesen für die Handelsverbindungen des Ostseeraumes bis zur Wikingerzeit*. Frisernas betydelse som handelsfolk har varit en ständigt fråga under hela 1900-talet för forskare i norra och nordvästra Europa. Ellmers framlägger här för framkomna resultat i ett tvärvetenskapligt perspektiv, men ändå med betoning på den grund för kapitelindelningen - varuutbyte, "tuchgeld" (fri, vede, sve, vadmal), frisiska trienter och sceattas samt karolingisk-frisiska denarer. Hans 48-sidiga (!) bidrag ger läsaren en spännande inblick i hur skeendet skall tydas med utgångspunkt i förekomst eller ej av arkeologiska fynd i första hand, men även mot skriftliga källor. Föredraget är "späkat" med intressanta upplysningar. Särskilt fånglande är hans sätt att binda samman frisernas handel med bl a Dankirke, Hedeby, Åhus och Helgö. Låna boken, läs detta föredrag och tag till Dig dess budskap!

Joachim Herrman, professor i Berlin, går i *Hofverband und Handwerksproduktion als Grundlage des Frühgeschichtlichen Handels im Ostseebereich* igenom förekomsten av handelsplatser och tidiga städer i Östersjöområdet samt arabiska myntfynd före år 850. Han ägnar särskild uppmärksamhet åt handelsplatsen Ralswiek på Rügen, som grävs ut och avslöjat flera gårdskomplex med olika tillverkningsgrenar för handeln samt hamnanläggningar. I en av gårdarna i Ralswiek har hittats inte mindre än 2 270 arabiska mynt - ett av de största fynden kring Östersjön från denna tid.

1 Reflections on communication technique, society and raw materials during the Viking Age benär docenten, numera professor *Ake Hyenstrand* upp de omständigheter som låg bakom handeln på vikingatiden och kräver fortsatt noggrant studium av dem. Han gör bl a följande uttalande: "In other words, we must examine the archaeological material. Can it show us the over-production, the control stations, the ports of shipment? Here we must turn again to

the boatgrave cemeteries of Vendel and Valsgärde, completely foreign to the domestic archaeological material, and also to Helgö and Birka. Vendel-Valsgärde may be regarded hypothetically as stations with a West European background, stations external to the Frankish state situated in a Northern region in order to control raw materials such as iron and furs. The same may be said of Helgö, hypothetically a craft centre in a large manor house. We can also point to some remarkably high quality Vendel Period finds from along the Swedish Baltic coast, for example in Blekinge and Tjust." Vilka fantasieggande perspektiv framkallar inte dessa ord!

Professor *Anders Sjöberg* besvarar i *Orthodoxe Mission in Schweden im 11. Jahrhundert?* frågan jakande. Bidraget ger en mycket intressant inblick i kampen i Norden mellan de två katolska kyrkornas anhängare, men målar även upp en svensk bakgrund till senare århundradens kamp mellan den statliga och den kyrkliga hierarkin. Bland belägen för denna mission förs fram - hör och häpna - de uppländska runstenarnas budskap i motsats till detta på stenar i andra landskap. De svensk-ryska furstekontakterna och de ryska handelsvägarna var härvid även av stor betydelse. Ett kyrkohistoriskt tungt vägande inlägg.

Professor *Michael Müller-Wille*, Kiel, går igenom *Westeuropäischer Import der Wikingerzeit in Nordeuropa*. Inledningsvis presenterar han fynd av olika typer av sceattas och trienter för att sedan granska olika fyndgrupper: olika bruksföremål i den sk Tassilokalk-stilen, glas, keramik, svärd och olika smycken. Artikeln är försedd med många kartor över fyndens spridning - för sceattas run-, svin- och Wodan-Monster-typerna samt för trienter Périgoux-, Maastricht-, Dorestad- och Friesland-typerna.

Docenten *Björn Ambrosiani* skriver om *Specialization and urbanization in the Mälaren valley - a question of maturity* med särskild betoning på Helgö. Han binder samman Helgö med Norsborg-Hundhammar i Sörmland, vilka liksom Helgö tillhörde Ekerö församling ("Here, then, we have the chance of bringing together a great royal estate which included Hundhamra at one end and Helgö at the other."). Han avslutar med följande ord: "It is also clear that there was a dependence on what might be called royal power. Helgö had a possible royal function; Birka occupied a comparable situation in respect to the royal site at Adelsö; Vendel was associated with the Husby complex at Ottarshögen. Husby is the closest farm which could be slightly earlier than Vendel. The 'King' was clearly important in the growth of these more economically-oriented social functions of a new type."

Fil. doktor *Helen Clarke*, London, kommer i *English and Baltic trade in the mid-*

le ages - an evaluation of the evidence fram till att "the written evidence for the middle ages shows that the trade in miscellaneous goods was much greater than could be inferred from archaeological evidence alone".

Professor *Wladyslaw Filipowiak*, Szczecin-Stettin, berättar om *Die Bedeutung Wolins im Ostseehandel*. Wolin (Wollin i vår historia) var under 800- till 1100-talen en betydelsefull exporthamn för ortens och Oder-bäckens produkter och hade egen handelsflotta. Utgrävningar har gett fina bevis härpå. Den slaviska stammen vuolinnerna var mäktig och hade enligt krönikan "70 civitates" (stadslignande samhällen).

Docenten *Ulf Erik Hagberg* placerar med *Ports and trading places on Öland and in Kalmarsund area* Öland och Kalmarsund på vår handelspolitiska karta under vikinga- och medeltiden, med fisk och kalksten som viktiga exportvaror. Han för fram betydelsen av vissa hamnar på Öland, såsom Köpingsvik, Örehamn och Kyrkhamn, och av de floder, som rinner ut i Kalmarsund på småländska kusten. Även borgarna Gråborg och Eketorp får sin betydelse fastlagd i detta sammanhang.

Fil. doktor *Horst Keiling*, Schwerin, avslöjar *Ein jungslawischer Siedlungsplatz mit Flussübergang und Kultbau bei Parchim im Bezirk Schwerin*. Utgrävningarna var inte avslutade, men hade redan gett intressanta besked om de slaviska stammarnas leverne, bl a på det religiösa området.

Professor *Peter Sawyer* går i *Birka, the Baltic and beyond* igenom de arabiska myntfynden och finner dem inte vara grundade på handel utan på röveri/raider. ("The silver that reached Scandinavia may have stimulated local trade, but the coin imports cannot be used to trace the course of international commerce. A more satisfactory explanation for the accumulation of oriental coins in Scandinavia is that they were acquired by violence, or the threat of violence, in much the same way as English coins were obtained by Scandinavians after 980.") Han omprövar Birkas ställning som handelscentrum, som enligt Sawyer var snarare väst- än östorientat ("Furs, hides, walrus ivory and other northern produce was doubtless collected in Birka for export to western Europe but there was little point in sending such things to the markets on the Volga, Don or Dnieper, when there were good sources for all these things in north Russia. The Scandinavians who seized the opportunity to satisfy the Muslim demand for such things operated from bases inside Russia, not from Birka or Gotland."). Hans artikel avslutas med orden: "Gotland indeed inherited some of Birka's functions, but these were in western rather than eastern trade".

Professor *Lech Leciejewicz*, Wrocław - Breslau, skriver om *Die Stammesburgen*

als Ausgangspunkt der frühen Stadtentwicklung an der pommerischen Ostseeküste. Han redovisar forskningens tolkningsar vid skilda tillfällen och ägnar sig särskilt åt att studera utvecklingen av städerna Stettin, Wollin och Kolberg, med borgar samt hantverkar- och handelskvarter.

Professor Brita Malmer behandlar *Circulation of monetary silver in the Baltic Area during the Viking Age* med utnyttjande av främst CNS-material. Hon gör jämförelser mellan Östergötland och Gotland på grundval av fyndens utsagor, granskar fragmenteringen av arabiska mynt, refererar polska forskares syn ("Areas with many hoards (as on Gotland) were on a more primitive economic level than areas with only a few hoards") samt sammanfattar sålunda: "Market trading did occur on Gotland as well, but to a considerably smaller extent than in Östergötland, at least in the 10th century". Graden av "pecking" granskas också i några fynd från Östergötland, Gotland och Ryssland.

Fil. kand. Tuukka Talvio finner i *The Frisian element in the coin hoards of the late Viking Age in Scandinavia, Russia and the East Baltic lands*, att anparten frisiska av de tyska mynten i allmänhet utgjorde ca 10 procent.

Professor Dieter Warnke, Berlin, ägnar sig i *Skandinavische Einflüsse in nordwestslawischen Grabbefunden* i första hand till en genomgång av gravfälten kring Ralswiek på Rügen. Han kommer fram till slutsatsen, att "die Bewohner der Handelsniederlassung für den Zeitraum der Benutzung des Hügelgräberfeldes, also vorwiegend in 10. und 11. Jh., enge Verbindungen nach Skandinavien besaßen und sehr wahrscheinlich auch Handelsherren aus diesem Raum nach Ralswiek kamen".

Docent Erik Nylén ger oss i *Das Wikingerschiff und die Flusswege gegen Südosten* en fin information om tidens båtar för lokal och mellanstatlig trafik och publicerar en viktig karta över vattenvägar i norra Europa (med överläppningsplatser mellan flodsystemen särskilt angivna). Till artikeln fogas rapporten om hans båtöversök på polska floder.

Fil. doktor Per Lundström framlägger i *Paviken bei Västergarn* och *Der Wall bei Västergarn* resultaten av sina grävningar därstädes.

Paviken som främsta handelsplatsen på Gotlands västkust efterträddes av Visby. Fil. kand. Gun Westholm berättar om detta successiva skeende i *The settlement at Vi, at the foot of the cliff*.

Fil. doktor John Engström redovisar i *Die Burgen Gotlands - Forschungsüberblick und Besprechung* forskningens dittills framtagna resultat.

Fil. doktor Pirkko-Liisa Lehtosalo-Hilander, Helsingfors, går igenom fynd av *Viking Age spearheads in Finland*.

Landsbygdens struktur ur bebyggelse- och brukningssynpunkter behandlas av fil. doktor Dan Carlsson i *Der gotländische Hof während der jüngeren Eisenzeit - des Mittelalters*, av fil. doktor Steen Hvass i *Viking Age villages in Denmark - new investigations* och av docent Ulf Spörroing i *Studies of rural society based on field evidence in central Sweden*.

Såsom av referaten ovan framgår har varje symposium en vid ämnesspridning, men det centrala är hela tiden Östersjöbäckens utvecklingshistoria.

NUF

Lars-Ingvar Jönson: *Kulan från Mareds kärr och problem kring densamma*. Numismatiska litteratursällskapet i Göteborg, Mölndal 1985. 236 s., ill. ISBN 91-9700759-1-6.

Mared är ett idylliskt villaområde i utkanten av Oskarström vid gamla Nissastigen ca 15 km norr om Halmstad. Där, i ett delvis vattensjukt parkområde genomflutet av Mare bäck, finns en fornlämning (nr 78) som "kan vara resterna av ett skyttevärn från slaget vid Mare kärr i november 1563", då en svensk truppsstyrka skulle täcka återtaget för den svenska huvudtruppen, som under Erik XIV var på skyndsman reträtt utefter Nissastigen från Halmstad. Efter en häftig batalj med danskt rytter i under Fredrik II kunde svenskarna i skydd av mörkret draga sig tillbaka men man lämnade kvar sitt artilleri. 1923 inlämnades till museet i Halmstad 20 stycken blykulor "troligen härrörande från slaget vid Mareds kärr den 9 november 1563".

Utgående från dessa blykulor har Lars-Ingvar Jönson gjort en omfattande undersökning med praktiska prov och teoretiska beräkningar för att utröna vilken återkan blykulor av olika legeringar kan tänkas göras på ekplankor (fartygsbord) och på stålplåt (harnesk). Arbetet är sålunda i huvudsak av militär-teknisk intresse, men i inledningen (s 17-28) berör Jönson frågor som kan intressera även numismatiker.

För att undersöka metallsammansättningen i fyra av de funna blykulorna har Jönson använt moderna analysmetoder som bygger på strålningsmekanik. Fyra olika sådana metoder beskrivs närmare och en del detaljer lämnas, tex apparatkostnad, möjlig noggrannhet, tidsåtgång och begränsningar. Jönson refererar också till Hall, E.T. and Metcalf, D.M., (edit) *Methods of Chemical and Metallurgical Investigation of Ancient Coinage*, London 1972, där dessa och andra icke-förstörande analysmetoder behandlas. Det kan påpekas att numera ytterligare ett engelskspråkigt verk finns inom detta område nämligen *Metallogurgic in Numismatic*, som hittills föreligger i två volymer: London 1980, redigerat av D.M. Metcalf och W.A. Oddy, samt London 1988, redigerat av W.A. Oddy. Det

Mitt i City PEO Mynt & Frimärken

Med stor sortering av
Mynt • Sedlar • Medaljer
Frimärken • Vykort
Aktiebrev • Tillbehör

Drottninggatan 19, Box 16245
103 25 STOCKHOLM
Tel 08-21 12 10

är en lång rad myntundersökningar som behandlas i dessa tre verk av många framstående experter och ny kunskap har tillförts numismatiken i en utsträckning som varit otänkbar utan dessa undersökningsmetoder.

De fyra blykulorna från Mareds kärr visade sig innehålla 99% bly (bortsett från en av kulorna som hade en järnkärna, troligen för att ge ökad genomslagskraft). Vid diskussionen om möjligheten att finna en hårdare blylegering anför Jönson ett "äldre Tical-mynt, kulmynt, från Siam". Detta mynt består i huvudsak av 54% koppar, 22% tenn och 19% zink, och enligt Jönson har en sådan legering ej tidigare beskrivits i litteraturen.

Zink är ju en metall som renframställt relativt sent (mitten av 1500-talet) men ändå har den kunnat utnyttjas i myntmetallegeringar långt tidigare (1988 s 105). Genom att upphetta finfördelat zinkmalm (galmeja ZnCO₃) med kopparbitar kan man få en mäsning med upp till 28% zink (1980 s 84). Tex gjordes mäsningmynt i Rom för Claudius 41-54 (1980 s 164) och i England för Eanbald 796-840 och Wigmund 849-858 (1980 s 94). Dessa mynt innehåller dock endast lågt halt av tenn (max 4,3%), som kan förmodas härröra sig från tennbrons som blandats in tillsammans med kopparen. Zink och tenn har på något vis betraktats som ersättningsmetaller för silver (1980 s 90). När man i England alltmer ökade zinkhalten i silvermynten har detta skett genom ökad tillsats av mäsning som hela tiden höll 20-25%, zink (1980 s 90, 91). Den av Jönson lämnade analysen på Tical-mynten kan sägas bestå av mäsning med 19/(19 + 54) = 26% zink, till vilken man lyckats sätta en tredjedel tenn.

Det är två skäl som talar för att myntarna måste haft betydande svårigheter med att uppnå den angivna sammansättningen. Vid hög temperatur kan koppar visserligen lösa 32% zink respektive 16% tenn, men när en sådan smälta stelnar sker en kraftig utskilningshärdning varvid stora inre spänningar kan förväntas resultera i svåra sprickbildningar (1972 s 14). Det andra problemet är, att om man försöker smälta en kopparlegering med hög halt av zink

och tenn, kommer zinken att förångas och en tennbrons att sjunka till botten. (Zink kokar vid 907 °C vilket är under bronsens smälttemperatur, 1980 s 84).

Är Jönssons analys av Tical-myntet riktig så måste myntarna i Siam ha använt okonventionella metoder för att samtidigt få så mycket zink och tenn in i kopparen. Man kan då kanske tänka sig att man har använt en "pulvermetallurgisk" process, där finfördelad mässing och tenn sintras samman. Det är väl svårigheterna att framställa legeringen som gjort att metallsammansättningen är så ovanlig. I de tre ovan nämnda verken finns ej något exempel på en liknande myntmetall.

Den föreliggande boken handlar alltså till större delen om bykylors förmåga att göra äverkan på soldater och fartyg. Det finns säkert numismatiker som läser här om med behållning.

Sven Brahme

Kálmán Renner. Medaillen-Ausstellung. 23 s. Ungern 1990.

Renner är en av Ungerns mera framstående medaljgravörer under 1900-talet. I inledningen utsågs bl a, att "alla hans arbeten utstråla solsken" ("Sonnenschein strahlt aus allen seiner Arbeiten"). Denna lilla katalog ger många fina exempel på denna hans förmåga i hans fängslande porträtt. De är främst hämtade från olika kulturkretsar – konsten, litteraturen, musiken. Jag är glad över att ha kunnat införliva hans Händel-medalj med min numismatiska musiksamling just för dess finess.

NUF

Kungl Myntkabinettet – Statens Historiska Museum: Tillväxten. Föremål tillförda samlingarna 1976-77. 95 s. Lund 1990. ISSN 0282-8960. Pris 51 kr i museishopen + porto vid beställning.

Det är glädjande att publiceringen nu kunnat återupptas.

Boken inleds med fynd tillförda myntkabinettet 1/7 – 31/12 1975 från det stora fyndet 1969 vid Karolinska sjukhuset. Därefter får vi veta, vilka fynd som tilldelats KMK under åren 1976 och 1977.

NUF

Historiska Nyheter. Nr 48 Västra Aros/Västerås. 24 s. Utgiven 1990.

"Historiska Nyheter" har visat sig vara ett mycket fint grepp av Statens Historiska Museum i folkbildningens tjänst. De har blivit efterfrågade pga den faktamängd, som sprids genom dem.

Detta nya nummer är utgivet till Västerås stads 1000-årsjubileum. Det är som vanligt mycket intressant och lärolikt. För oss knyts intresset främst till Lars O Lagerqvists artikel "Västerås som myntort". Skaffa numret i museicentrén!

NUF

Wolfgang Steguweit – Ingrid S. Weber: Aufbruch – Durchbruch. Zeitzeichen in der deutschen Medaillenkunst. Medaillen – Reliefs – Kleinkunst. 89 s., illustrerad. München 1990. ISBN 3-922840-00-0.

Denna utställningskatalog är resultatet av ett fint samarbete mellan myntkabinettet i Berlin och München.

När den politiska stormen 1989 gick fram över DDR, animerade Berlin-chefen Steguweit landets medaljgravörer att ge uttryck för deras uppdämda känslor. Hans kontakt med Weber i München fick omedelbart fin respons.

Vart och ett av kabinettet presenterar 15 konstnärer och skriver om medaljkonstens läge i sin del av den tyska hembygden. Weber berättar om en 40-årig tystnad i förbundsrepubliken ("Erst die wissenschaftlichen Vorbereitungsarbeiten brachten die erschreckende Erkenntnis, dass die bundesdeutschen Medailleure 40 Jahre lang zu den politischen Ereignissen in unserem Land, der Teilung Deutschlands und der Errichtung der Mauer, geschwiegen hatten"). Det olika utgångsläget märks också i de verk, som presenteras. Känslan för skeendet framträder varmast åt öst, får mer expressiva uttryck där. Särskilt fäste jag mig vid en medalj, som tagit Delacroix målning "Julirevolutionen" till utgångspunkt, och en annan, där murens ståltråd på aversen blev en rosenkvist på reversen.

Denna katalog speglar, hur snabbt medaljkonsten kan följa upp det politiska och historiska skeendet och återge det i bestående form. En mycket rekommendabel läsning!

NUF

Thomas Tischer: Ideologie in Schrift und Bild: Augustus als "Vater" seiner Söhne und des Vaterlands. Kleine Hefte der Münzsammlung an der Ruhr-Universität Bochum 8. 24 s., illustrerad. Lengerich, BRD, 1990. ISBN 3-88339-820-9. DM 8,-.

Denna skrift – utgiven till 38:e tyska historikerdagen i Bochum – är en förkortad upplaga av författarens tidigare anmälda bidrag i festskriften "Lagom" till Peter Berghaus på dennes 60-årsdag den 20 november 1979.

Vi får en redogörelse – i Augustus' egna ord och romerska författares – för den händelse år 2 f Kr., då Augustus erhöll titeln Pater patriae ("fosterlandets fader"), och för utmyntningen åren 2 och 1 f Kr av mynt med adoptivsonerna Gajus och Lucius, som samtidigt designerats till konsul. Olika mynttyper särskiljes.

Den som närmare vill studera innebörden av det av Augustus använda ordet "principat" och utmyntningen rekommenderas att läsa artikeln i "Lagom", som finns i föreningens bibliotek.

NUF

Peter Berghaus: Der Münzschatz von Querenburg in der Bochumer Universität. Kleine Hefte der Münzsammlung an der Ruhr-Universität Bochum 12/13. 96 s., varav 18 med avbildningar. Lengerich, BRD. ISBN 3-88339-821-7. DM 26,-.

Berghaus är en i Sverige väl känd personlighet genom mångårigt engagement i vårt CNS-projekt.

Skriften är mycket pedagogiskt upplagd. Det beskrivna fyndet har genom olyckliga omständigheter blott delvis kommit forskningen till godo, men Berghaus har ändå utvunnit en hel del. Slutmyntet är från år 1444, men då vissa orters myntning ännu ej kunnat helt tidsbestämmas, kan slutmyntets årtal förskjutats något. Fyndet har gjorts i Ruhr-området och det ger en värtig bild av myntcirkulationen i Westfalen i 1400-talets början, med inslag av mynt från Pommern ända ned till Milano. Berghaus berör närmare möjligheterna på den tiden att bygga upp en sådan förmögenhet (mynten täcker ca 60 år) och skälen för skattens nedgrävning (under 1440-talet berördes området av krigiska förvecklingar). Vi får även värdefulla upplysningar om myntningen i de olika områden, varifrån mynten härstammar (en karta visar myntorternas spridning).

Skriften avslutas med beskrivning och avbildning av mynten (totalt 123 stycken) samt en beskrivning av de vapenbilder som finns på dessa. För de olika mynten anges speciallitteratur, men jag tycker det är beklagligt, att – så instruktivt som skriften är upplagd – inte de latinska inskrifterna kompletterats och översatts till tyska.

Ruhr-universitetet bedriver av allt att döma en väl rekommendabel upplysningsverksamhet med hjälp av sitt myntkabinett.

NUF

MEDALJNYTT

Josef Hackl 60 år

Vår – dvs Svenska Numismatiska Föreningens – medlem och flitigt arbetsare i SNT, numismatikern Josef Hackl, Berg (Opf.) i Tyskland, fyllde i höstas 60 år. Vi gratulerar hjärtligt.

Till födelsedagen har den kände finske konstnären professor Kauko Räsänen skapat en dubbelmedalj, som avbildas här.

Åtsidan visar Hackls porträtt, vänster sida, till höger därunder 60, omskriften JOSEF HACKL.

Frånsidan visar ett karakteristiskt – för konstnären – kvinnotorso, symboliserande Moder Jord, Skapelsen, Naturen, bergstrakt, med långt, vägigt och nedhängande hår, som nedtill blir till sinnebild för ett vattenfall. Därunder t v en alpbomma och alpflora. T v om torsot en stående, barfota mansfigur i kortbyxor och hatt; han bär rygsäck och hålls skyddande med högra handen av "varelsen".

Åtsidans insida föreställer en öppen skattgömma i jorden, till randen fyllt med historiska mynt och medaljer; till vänster under det öppnade loc-

Adressändring?

Använd postens
adressändringsblankett,
som Du sänder till:

Svenska
Numismatiska Föreningen
Sandhamnsgatan 50 Anb
115 28 STOCKHOLM

ket en spade, th invid denna en lupp, båda konkava. Ovantill vid kanten signaturen *KAUKO RÄSÄNEN 1990*.

Frånsidans insida visar i konkav form skattgömmen etc; t v ovan under den fördjupning som bildas av det öppnade locket ser man en delvis synlig skiss med en fin teckning av en terrängplan med lövträd etc, ovanpå vilken ligger (som på åtsidans insida) spade och lupp.

Konstnären har velat skildra 60-åringen som mynt- och medaljsamlare, en hobby han länge utövat (och

som gett honom Eligius-priset för sitt författarskap).

Medaljen är präglad av MK Medaillenkunst (Klaus-Peter Pislor, Fürth) i patinerad koppar och mäter 60 mm. Upplagan är 100 exemplar och randen har nummeruppgift.

Intresserade samlare kan vända sig direkt till jubilaren och beställa medaljen för 165 DM + porto (etui ingår). Skriv i så fall till J. Hackl under adress Max Schidlo Strasse 11, D-8438 BERG OPF., Tyskland W.

LLI

SVENSKA GULDMYNT

Reg.	Val.	År	Kval.	Pris
GIIA	Dukat	1632	Nürnb. buckl.	(6) 3.900:-
KXII	Dukat	1699	Hack, repor	(4) 3.700:-
KXII	Dukat	1715		7/6 13.500:-
Frl	Dukat	1740		5 6.500:-
Frl	Dukat	1743	Buckl., kanth.	(5) 5.800:-
Frl	Dukat	1750	Ostind. guld	6 11.000:-
Frl	1/2 Duk.	1747	Äldfors	7 22.000:-
KXIII	Dukat	1814	Buckl., repor	(6) 4.250:-
OI	Dukat	1851		6 4.500:-
KXV	Carol.	1868	Små repor	(8) 1.900:-
KXV	Carol.	1868		7 1.800:-
OII	20 kr	1873		6/7 2.100:-
OII	20 kr	1874		7 2.200:-
OII	20 kr	1875		8 2.400:-
OII	20 kr	1876	Typ II	7 2.200:-
OII	20 kr	1878		6/7 2.000:-
OII	20 kr	1890		8 2.600:-
OII	20 kr	1895		7 1.950:-
OII	20 kr	1898		8 2.100:-
OII	20 kr	1899		8 2.200:-
OII	20 kr	1899	Litet kanth.	(8) 2.000:-
OII	20 kr	1901		7/8 2.200:-
OII	20 kr	1902		7/8 2.500:-
OII	10 kr	1873		7 1.350:-
OII	10 kr	1874		7 825:-
OII	10 kr	1874		6/7 750:-
OII	10 kr	1874/3		7 900:-
OII	10 kr	1876	Typ II	6/7 1.600:-
OII	10 kr	1880	Lit. LA. kanth.	(6/7) 1.800:-
OII	10 kr	1894		7 1.300:-
OII	10 kr	1895		7/8 1.700:-
OII	10 kr	1895		7 1.500:-
OII	10 kr	1901		8/9 900:-
OII	10 kr	1901		7 750:-
OII	5 kr	1881		8 1.300:-
OII	5 kr	1881		7 950:-
OII	5 kr	1882		7/8 1.600:-
OII	5 kr	1883		8 2.100:-
OII	5 kr	1883		7 1.600:-
OII	5 kr	1886		7 1.250:-
OII	5 kr	1894		7 950:-
OII	5 kr	1899		8 850:-
OII	5 kr	1899		7/8 750:-
OII	5 kr	1899		7 700:-
OII	5 kr	1901		9 900:-
OII	5 kr	1901		8 800:-
OII	5 kr	1901		7 650:-
GV	5 kr	1920		8 800:-
GV	5 kr	1920		7 700:-
KXVII	"20 kr"	1973	Tronskiftet	9 1.550:-
KXVII	"20 kr"	1976		9 1.350:-

Objektets äkthet garanteras.

Full returrätt.

Sändes mot postförskott.

Vid köp av tre eller flera objekt, 5% rabatt.

ANTIKBODEN HB Mynt & Vapen

KYRKO GATAN 2
222 22 LUND. TEL. 046-12 99 00

Medlem av SMHF

FÖRENINGAR

ESKILSTUNA NUMISMATISKA FÖRENING har möten på Nya Gästis kl 19.00 sista tisdagen i varje månad utom december. Auktion varje gång.

FAGERSTABYGDENS MYNTKLUBB sammanträder första helgfria måndagen i varje månad (utom i juli och augusti). Apollögården vid Almvägen, Fagersta. Tid: kl 19.00. Upplysningar: tel 0223-116 71.

FALU-BORLÄNGE MYNTKLUBB. Möteslokal Borlänge, biblioteket Borganäsvägen, Falun, Kristinegården, Kristinegatan 9 - II. Dalen 4, Borlänge.

GÖTEBORGS NUMISMATISKA FÖRENING har möten med auktion andra måndagen i månaden 18.45 i Traktören, Köpmansg. 20. Lista från A. Falk, Hvitfeldtsg. 5, 411 20 Gbg. Medalj- och fotocirkelarna 1:a resp. 3:e onsdagen 18.30 i klubblokalen. Schackspelets Hus, Haga kyrkog 3. Antik- och översiktse. 3:e resp. 4:e torsdagen 18.30 i Sch. Sedelsektionen sista tisdagen 18.30 på Engelbrektsg. 71 (Eng). 9/1, G. Behre: Jakobitiska medaljer; B. Holmén: Bodemuseets utställning, Sch; 14/1, J-O Aamlid: Min thailändska samling, Tr: 16/1, Fotocirkel, Sch; 17/1, C. Bornö: Om keltiska mynt, Sch; 24/1, L-E. Malmfelt: Kvaliteter, Sch; 29/1, S. Persson: Turkiska sedlar, Eng.

Antik- och Medeltidsektionen tredje torsdagen 18.30 i klubblokalen, Schackspelets Hus (Sch.), Haga Kyrkog. 3. Medaljcirkeln, Sch, första onsdagen; Sedelstudiecirkeln, Engelbrektsg. 71 (Eng.) sista tisdagen 18.30. 5/12, H. Usselman: Medaljen ur konsthistorisk synvinkel, Sch; 10/12, Årsmöte. P. Levin G. Ullman berättar GNF-minnen. Tr: 13/12, fotocirkel, Sch; 18/12, P. Levin frågesport om sedelkunskap, julbord, Eng; 20/12, H. Hultstrand: Rickard Lejonhjärta, Sch. GNF:s adress: Box 5289, 402 25 Gbg.

HALMSTADS MYNTKLUBB har möten med auktion i Klara-salen kl 18.30 den första måndagen i varje månad utom juli - aug. Upplysningar: 035-12 96 76.

HÖÖRS MYNTKLUBB har möte med auktion i Höörs Plåts matsal den andra torsdagen i varje månad utom juni-aug. Upplysningar: Evert Olofsson 0413-221 51.

KALMAR MYNTKLUBB har möten första helgfria måndagen i varje månad (utom juni, juli och augusti) kl 19.00 i SPF lokal, S. Långgatan 39, Kalmar. Upplysningar: tel 0480-159 29, 733 30. Auktioner.

KARLSKOGA NUMISMATISKA FÖRENING har möten andra onsdagen i varje månad (utom juni, juli och aug.) kl 19.00 i S-E-Banken, Torget, Karlskoga. Auktioner vår och höst. Upplysningar 506 41 eller 365 39.

KATRINEHOLMS MYNTKLUBB har möten första helgfria onsdagen i varje månad på restaurang Storstugan, Stortorget 1, Katrineholm. Upplysningar: tel 0150-210 45 el 151 00.

MYNTKLUBBEN KLIPPINGEN har mynträff första tisdagen i jan.-april, sept.-dec. Lokal: G.A. skolans matsal, S. Järnvägsgatan, Sundsvall. Information om mynt, värdering, auktion, lotterier. Köp och sälj. Tel. 060-55 64 18, 11 35 03.

LUNDS NUMISMATISKA FÖRENING. Mynträffar med aktiviteter och auktion kl. 19.15 i "Utbildningshuset", Åkergr. 1, Lund. Upplysningar: vard 046-14 43 69 kvällar 046-12 25 93.

MYNTKLUBBEN NICOPIA har möten andra måndagen i varje månad på Pensionärsgården, V Trädgårdsgatan 57, Nyköping, kl 19. Upplysningar: tel 0155-671 54.

FÖRENINGEN NORDVÄSTMYNT håller sammanträde med auktion i Folkets Hus, Klippan, kl. 19.00, andra fredagen i varje månad. Upplysningar och auktionslista tel. 0451-132 88.

NOLA MYNTKLUBB har möten 3:e tisdagen varje månad augusti-april, utom december. Lokal: Nolaskolan sal 316, Örnköldsvik. Uppl. tel 0660-166 48 eller 0660-402 20.

NORRÖPINGS MYNTKLUBB har möte med auktion kl 19.00 tredje tisdagen varje månad utom i maj - augusti i Ektorps fritidsgård. Auktionsvisning börjar kl 18.00. Även icke medlemmar är välkomna. Beställ lista på tel 011-12 50 12.

NÄSSJÖ MYNTKLUBB har möte med auktion på Gustavssons Trafikskola, Rådhusgatan 33, Nässjö. Upplysningar: tel 0383-158 35 kl 07.00 - 09.00.

SAMLARKLUBBEN NUMIS, Skellefteå har möten första torsdagen i varje månad i NV-huset, konferensrummet. Upplysningar: tel 0910-186 80.

SANDVIKEN-GÄVLE MYNTKLUBB har möten kl 19 första onsdagen i varje månad (ej juli - augusti). Lokal: Valbo Kommunhus. Upplysningar: tel 026-18 18 36.

MYNTKLUBBEN SKILLING BANCO, Linköping, har möten andra helgfria torsdagen i varje månad (utom maj - augusti). Huvudbiblioteket, Hunnebergsgatan 8, Linköping i Lindblomsrummet 1 tr upp kl 18.30 - 21.00. Årligen anordnas en antik- och samlarmässa samt en resa till Frimynt i Hälsingborg. Upplysningar: tel 013-12 22 62.

SKÄNES NUMISMATISKA FÖRENING håller möten sista torsdagen i varje månad utom juni - augusti på IOGT, Kungsgatan 16 A. Klubblokalen: Kungsgatan 38 A, Malmö, håller öppet varje tisdag kl 19 - 21 under september - maj.

SKÖVDE NUMISMATISKA FÖRENING Lokal: Club Balder på Kulturhuset Oden i Skövde kl 16.00. Upplysningar: tel 0500-808 50 (Thord Lund).

SÖDRA DALARNAS MYNTKLUBB. Möten kl. 18.30 på Folkare fotoklubb, Teleg. 19, Avesta. Upplysningar: tel 0226-562 78 eller 0225-147 83.

TRELLEBORGS MYNTKLUBB har möte andra måndagen i månaden kl 18.30 i Sparbanken Skånes samlingsal, CB Friisgatan 4 A, Trelleborg. På programmet står auktioner, föredrag, lotterier mm. Upplysningar: tel 0410-241 31.

TÄLJE MYNTKLUBB. Södertälje, har möte i Wendelas rum, biblioteket Luna, kl 19.00 andra tisdagen i varje månad utom juni, juli, augusti och december. Upplysningar: tel 0755-102 03.

NUMISMATISKA KLUBBEN I UPPSALA har möten på Uppsala Universitets myntkabinett. Tid: 19.00. 19/2 auktion i Skandiahuset; 19/3 årsmöte och föredrag; 16/4 föredrag. Upplysningar: 018-1497 11.

VETLANDA NUMISMATISKA FÖRENING har möte med auktion sista fredagen i varje månad utom december på Kulturhuset, Storgatan 20, Vetlanda kl 19.15. Visning från kl 18.15. Upplysningar: tel 0383-158 35 kl 07.00-09.00.

VILLSTADORTENS MYNTKLUBB. Smålandsstenar, har möten andra måndagen i varje månad utom juni, juli och augusti. Föredrag och dyl följs av auktion. Servering. Upplysningar: tel 0345-112 95. Lokal: Biblioteket, Smålandsstenar (källarlokalen).

VÄRENDIS NUMISMATISKA FÖRENING. Sammanträde med auktion kl. 18.20 på Röda Korset, Hovsgatan, Växjö, den 4/12. Upplysningar: 0470-731 14.

VÄSTERBERGSLAGENS MYNTKLUBB har möten första torsdagen varje månad oktober-maj kl 19.00. Gamla Bangatan 45, Ludvika.

VÄSTERÅS MYNTKLUBB har möten på kafeterian, Vallby friluftsmuseum kl 19.00 första onsdagen i månaden. Närvarolotteri vid varje möte. Upplysningar: tel 021-757 87 (efter kl 18).

ÖREBRO NUMISMATISKA FÖRENING har möten i M-lokalen, Järntorgsgatan 3; Upplysningar: tel 019-13 52 13.

AUKTIONER

SVENSKA

- Mars 22-23 AB Stockholms Auktionsverk.
April 13-14 B. Ahlström Mynthandel
AB, Stockholm.
29 AB Stockholms Auktionsverk.

UTLÄNDSKA

- Feb 20-22 München, Hirsch.
Mars 2 Helsingfors, Holmasto.
April 24-26 Frankfurt, Peus.
Maj 14-15 Zürich, Bank Leu.
Antikä mynt.
22-24 München, Hirsch.
25 Helsingfors, Holmasto.

MÄSSOR

UTLÄNDSKA

- Maj 12 Würzburg, Sammlergemeinschaft Sieboldshöhe

MEDALJNYTT

Minnesmedalj vid Tysklands återförening

Efter den 3 oktober 1990, när Väst- och Östtyskland upphörde att vara skilda stater, har nedmonteringen av järnridån gått förbluffande snabbt. Man får nu obehindrat förbi de gamla gränsposteringarna, som står tomma,

mörklagda och med sönderslagna fönsterrutor, i den mån de inte redan blivit nerrivna. Bevakningstornen välts omkull, taggtrådsstängseln klipps ner och Ingen-mans-land renas från dödsbringande minfält.

I Centraleuropa bor cirka 100 miljoner människor med tyska språket som modersmål och ytterligare cirka 100 miljoner med tyska som ett naturligt andraspråk. Hela detta språkområde håller nu snabbt på att återta sin roll som Europas ekonomiska, kulturella och politiska kraftcentrum.

Minnesmedalj vid Tysklands återförening år 1990. Foto: Gunnel Jansson, RIKF.

I anslutning till återföreningen har det slagits en minnesmedalj. Den visar på framsidan två syskon, som omfamnar varandra på gränsen mellan de båda tyska rikshalvorna och med texten DEUTSCHLAND EINIG VATERLAND 3. OKTOBER 1990. Baksidan av medaljen visar den tyska örnen och med texten TAG DER DEUTSCHEN WIEDERVEREINIGUNG 3. OKTOBER 1990. Medaljen har en diameter av 32 mm, väger 13 gram och har en silverhalt av 24 procent.

Gunnar Hallenblad

MYNTNYTT

"Samlarmynt" till minne av Tysklands återförening

Den tyska återföreningen har celebrerats på många sätt den senaste tiden. Att samla bitar från den nedrivna Berlin-muren har varit omtyckt både i Tyskland och här hemma.

Nu har det kommit ett "samlarmynt" till Sverige, som getts ut för att befästa minnet av Tysklands enande, Berlin-murens och järnridåns fall och återgången till en gemensam tysk valuta. Det är "en halv" östtysk och "en halv" västtysk mark som satts tillsammans. Mynten är i naturlig storlek och brottypen är utformad som den gränslinje som delade den forna tyska rikshuvudstaden Berlin i 45 år.

Myntdelarna är belagda med 24 karats guld och ligger i en kassett från Sandhill med en bild av Brandenburger Tor som effektiv bakgrund. På kassetten båda sidor finns en beskrivning av de världspolitiska händelser 1989 och 1990, som inspirerat till utgivningen av myntet. I Sverige finns en mindre upplaga, där texten naturligtvis är översatt till svenska, som Ordbrukarbanken HB i Malmö har fått ensamrätten att sälja. Det kommer främst att ske genom annonser i fackpress och dagspress. E.J.

Fransman ny riddare av Kungl. Nordstjärneorden

Den franske medborgaren direktör Bernard Epifanie har av H M Konungen utnämnts till riddare av Kungl. Nordstjärneorden, första klassen (1990). Epifanie är medlem av SNF, har studerat i Sverige samt samlat och ställt ut svenska mynt. SNT gratulerar.

Red.

MYNTAUKTION

23 FEBRUARI 1991 i STOCKHOLM

Bland annat försäljes följande objekt:

Anund Jakob, Penning, LL 6, Sewine. RRRR

Erik XIV, 1 Mark 1562, RRRR

Johan III, 4 öre klipping 1592, RRRR

Karl IX, hertig, 2 Mark 1587 Nyköping, RR

Christina, Pommern, 1/2 Taler 1641, RRR

Carl XV, Riksdaler Riksmünt 1862, R, Praktex – Spegelglans

Oskar II, Provmynt, 5 Francs, bimetalliskt. Unik i privat ägo

Samt ett stort antal svenska dukater, riksdalrar, plåtmynt och besittningsmynt.
Dessutom diverse utländska och antika mynt, aktiebrev, sedlar mm.

Auktionskatalogen kan beställas hos:

Frimärkshuset
Skandinavisk Filateli AB

Humlegården 13, 3 tr

114 46 STOCKHOLM - Tel: 08-661 74 50

Hovlev. till framtidne
H. M. Konung Gustav VI Adolf